

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

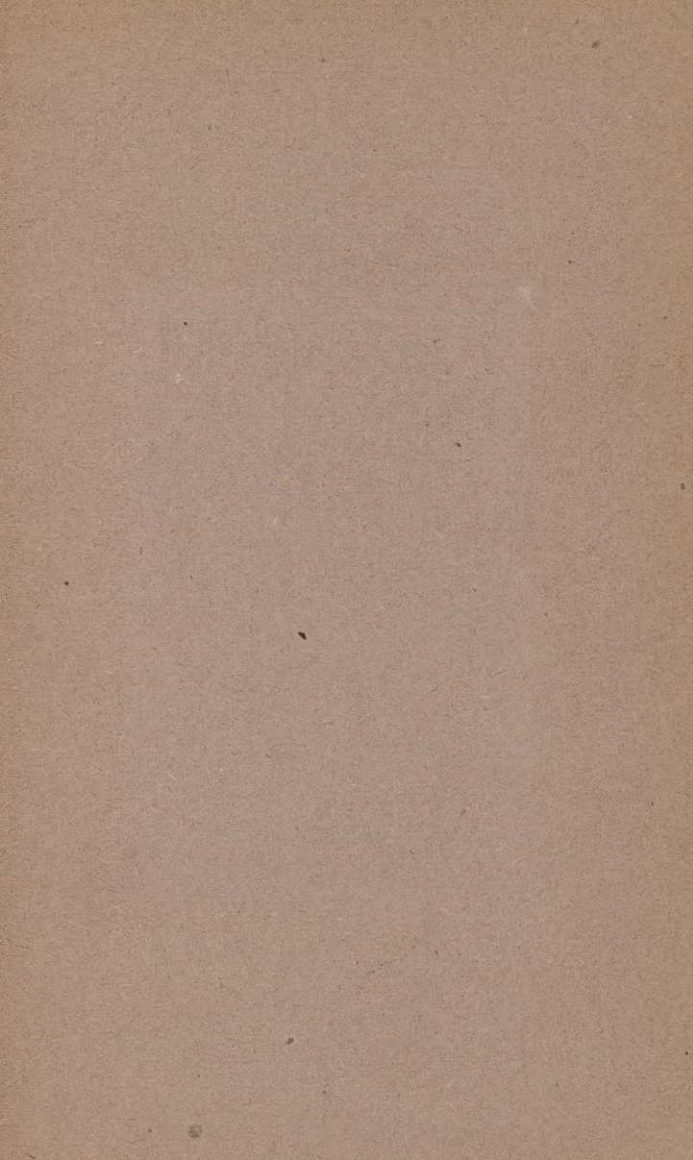
This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

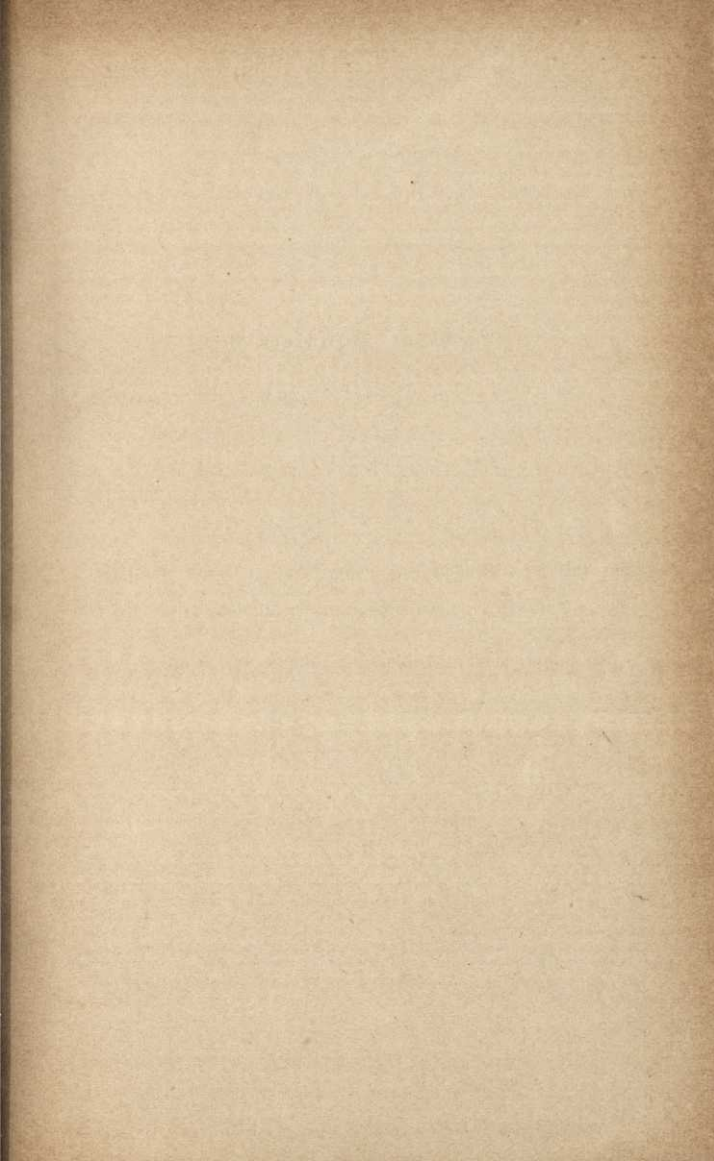

Litt.
Sv.

På Albert Bonniers förlag

ha af Karl A. Tavaststjerna förut utkommit:

I förbund med döden. Novell. 2: 50.

Korta bref från en lång bröllopsresa. 2: 25.

Nya vers. Vuxen för hemmet. — Fågelfri därute i
världen. — Från pojkåren. 2: 50; inb. 3: 50.

För morgonbris. Dikter. 2:a uppl. 2: 75; inb. 3: 75.

KAPTEN TÄRNBERG

MED FLERA BERÄTTELSE.

KAPTEN TÄRNBERG

MED FLERA BERÄTTELSE

AF

KARL A. TAVASTSTJERNA.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

All rätt till öfversättning förbehållen.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1894.

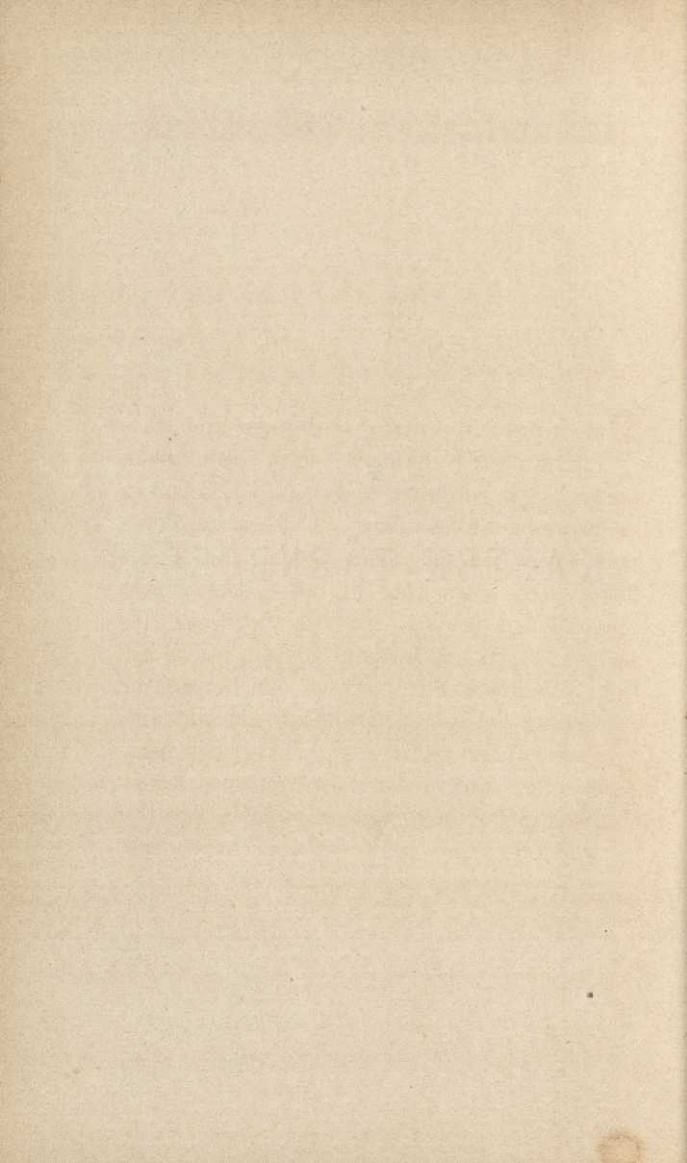
Innehåll:

Kapten Tärnberg	1.
En julotta i barkbrödets Finland	47.
Käpp-Lena	75.
Trettio-åriga kriget — och vargarna	111.
Sångarlön	139.
Pest	157.

✿

KAPTEN TÄRNBERG.

✿

Det finns ingenting roligare än att i främmande hamnar söka upp finska fartyg, gå ombord på dem och formera kaptenens bekantskap. I de allra flesta fall låter det sig lätt göra. Fartygets befäl och manskap bli visst icke vidare öfverdådigt glada, när de höra sig tilltalas på sitt modersmål, ty de vädra alltid äfventyraren bakom den ensamme landsmannen, — en strandsatt äfventyrare, som försöker komma sig till gratis hemresa eller andra fördelar genom landsmansskapet. Men det är i alla fall roligt, — särdeles när man icke är en strandsatt äfventyrare med baktankar på egen fördel.

* * *

Det var en vårkväll i Genua, och jag gick som en gapande turist längs de väldiga hamnanläggningarna ända ut till fyren ytterst på den ena spetsen af nymånen, hvilken hamnen bildar, när man ser den i resehandbokens plan. Jag fröjdade mig åt mitt återseende med hafvet efter en lång vinter bland kontinentens berg, jag andades fritt igen vid åsynen af en horisont, som ej var stängd, jag likasom luftade mig i den salta brisen och tog i besittning synkretsens oinskränkta vidder.

Vid foten af fyrtornet höll man utkik på inkommande fartyg, och en af utkikarne erbjöd sig föra mig upp i det. Men jag hade mitt ärende för mig och sporde honom om han under de närmast föregående dagarna sett något fartyg under rysk flagga komma in.

Det hade han icke, men en annan af karlarna upplyste mig om att det verkligen inlupit ett sådant fartyg och att det lagt till någonstans i den yttre hamnen, där midt emot. Han pekade rakt

öfver till nymånens andra horn, en kvart svensk mil ifrån.

Ett handelsfartyg med rysk flagga är så godt som alltid finskt i norra Euro-pas haf. Men för mig själf höll jag hundra mot ett att äfven detta var finskt, fast det var Medelhafvet, som fradgades i ljusgrönt mot de svarta klipporna under mig.

Utkiken fick en cigarr, tog mig för någon slags främmande rederiagent och tillade att ryska fartyg äro sällsyntheter i Genua och att han därför lagt märke till detta. Jag afstod från att redogöra för honom att fartyget var finskt, han skulle ändå bara ha tittat på mig med en blick full af politiskt oförstånd och bristande kunskap i vårt lands historia. Och jag hade ringa lust att hålla ett fosterländskt föredrag på min italienska.

Men inom en half timme letade jag mig fram längs de konstigaste vägar, mellan varustaplar och öfver angjorda trossar. En hamnvakt hade uppgifvit för mig att mitt ryska fartyg låg långt ute vid den nya molon, och nu hade jag satt

mig i sinnet att taga reda på det. Hvilken annan landsman som helst skulle uppgifvit försöket, om han ej haft mera reela intressen af att finna fartyget, än mina fullkomligt sväfvande patriotiska. Men mitt fosterländskt sinnade jag hade hållit hundra mot ett och ville ha rätt.

Fast kvällen redan skymde brådstörtande, så att man formligen såg den falla på, fast gaslyktorna redan tändes i gula pärlrader ofvanom hvarandra i den terrasserade staden, fast hamnens elektriska ljus var otillräckligt och möljan lofvade bli mindre trefflig i mörkret, snafvade jag vidare fram öfver balar och trossar och frågade hvarje person jag mötte om det ryska fartyget. När solen gick ned, hade skeppen strukit nationalflaggorna, och numera måste jag läsa mig till fartygens nationalitet på akterspeglar och förstäfvar.

På ett stort, hvitmåladt skeppskrof fick jag i det fjärran elektriska ljuset ändtligen fatt i ett namn, som lofvade godt: »Aurora». Men därunder stod hemorten Arendal, och med bästa vilja i världen kunde jag ej förlägga den hamnen

till Finland. Jag ropade likväl an norr-
mannen och fick då veta att den finska
briggen tidigare på dagen kastat loss sina
trossar och bogserats till sjös.

»Men det var således ändå en finsk
brigg? Det vet ni säkert? Hva' sa?»

»Jaha! Hon var hemma från Åbo
och hette Amphitrite. Kapten Kronlund.»

»All right och tack!»

Jag hade åtminstone haft rätt i mitt
antagande, och fast det icke blef något
besök af hos kaptenen, så nöjde sig pa-
trioten med det besked han fått. Jag
vände om mot staden, tog en annan väg
än den jag kommit och befann mig tyd-
ligen på en förnämligare kaj, ty den var
ganska väl upplyst, och fartygstrossarna
lade inga lifsfarliga snaror för hvarje
steg jag tog.

Här lågo till största delen endast
ångare samt något enstaka, långsträckt,
kolossalt segelskepp af stål med tre till
fyra master och nästan ingen rigg alls,
åtminstone inga rår — det var af de
engelska och amerikanska splitternymo-
diga snedseglarna, skeppsbyggnadskon-

stens nyaste barn, enkla att navigera och praktiska, framför allt oöfverträffade kryssare. När jag gick förbi ett af dem, som endast med en del af bakskeppet låg till vid kajen, — förskeppet försvann fjärran i hamnens dunkel — hörde jag ett par strofer sjungas och en gitarr knäppas, och jag stannade på stället som om jag oväntadt mött en gammal kär vän. Jag ville icke tro mina öron, men hörde i detsamma än en gång refrängen:

»Tände jämt sin korta pipa an,
Och förgat den åter bäst den brann —»

Det kunde icke hjälpas, det var Runebergs »Gamle Hurtig», som sjöngs därinne i akterkajutan med Crusells, Schantz's eller Collans melodi, jag mindes icke hvilken kenderas, men melodin mindes jag förträffligt, ty den hade jag själf lärt ur »Sjungande Finland» redan i min skoltid och exekverade den gärna — travesterad — som min bravurnummer under de första sångåraren i Helsingfors. Den slog mig både med förvåning och med en mängd halft vemodiga minnen från en

försvunnen, glad tid, då man trodde sig kunna göra en skämtsam travesti af hela lifvet.

Jag reste mig på tå för att kasta en blick in i den upplysta kajutan genom ett fönster, som stod öppet, men det låg för högt, och dessutom skyldes det af en röd bit gardin. Jag föll ned på hälarna igen och tog mig en funderare.

Det var för kostligt att jag, på min jakt efter landsmän, just när jag uppgifvit allt hopp, likafullt skulle stöta på en sådan! Ty att det var en finne som sjöng därinne, det kunde jag gifva mig tusan på. Den visan sjöng ingen utlänning, allra minst så, som den just nu sjungits. Jag hörde det på tonfallet, — på allt!

Jag ropade naturligtvis an vakten på svenska, men han svarade icke. Det fanns ingen landgång; själfva repstegen var uppdragen ombord och stack fram bara med ett par trappsteg öfver relingen. Under mitt sökande efter en uppgång stötte jag på fartygets namn i små bok-

stäfver, dem jag knappast kunde dechiff-rera i skumrasket:

»Albion; London».

Alltså en engelsman! Med en finne ombord, som sjöng »Gamle Hurtig!» Jag blef nyfiken, samlade all min kunskap i engelska och ropade någonting konstigt till vakten, hvilket skulle föreställa en anhållan om att få komma ombord. Icke ett muck till svar! Vakten gick likgiltigt af och an alldeles som om han ej alls hört mig. Det förargade mig, min lust för äfventyr kom upp inom mig, när jag stötte på motstånd, och jag beslöt gå ombord antingen vakten ville det eller ej. Jag fick fatt i en engelsk fras, som jag visste var begriplig och slungade den till honom. Samma påföljd: — icke ett ord! Antingen var han döf eller... I detsamma föll mig en idé in: Antingen var han döf eller — finne! Det kunde finnas flere finnar ombord, än den som sjöng — det var t. o. m. troligt! Och jag ropade till honom på finska, och frågade om det fanns landsmän om bord. Ändtligen kom ett långsamt jakande besked på finska,

vakten lutade sig med armbågarna mot relingen och syntes smått förundrad öfver att bli tilltalad på sitt eget språk.

»Nå, släpp mig ombord då!» skyndade jag på honom. »Jag är också finne, som ni hör!» — Men den som icke hjälpte mig ombord var min landsman. Han stirrade bara på mig och sade afståndande:

»Hvad vill ni här midt i natten?»

»Jag vill träffa styrmannen eller kaptenen, för endera af dem är väl finne, tänker jag. Dessutom är det inte midt i natten ännu.»

»Nog är det som ni säger, kaptenen är finne — men inte har ni någonting att göra ombord den här tiden, inte. Gå ni er väg bara!»

»Var nu för fan i våld inte dum och krångla inte!» ropade jag otålig. — »Annars klättrar jag ombord utan hjälp.»

»Klättra på bara — på eget ansvar!» svarade han kort, vände ryggen åt mig och gick bort.

Naturligtvis klättrade jag ombord längs en tross, fast en vanlig patriotism blifvit afkyld med långt mindre.

* * *

Jag blef icke motad, när jag kommit upp öfver relingen. Vakten granskade mig tyst och närgånget och grymtade något, men jag brydde mig icke om det utan sökte nedgången till akterkajutan. Han lät mig märkvärdigt nog passera. Nedanför en brant trappa fann jag en dörr, som jag knackade på, ty det lyste ljus genom springan. Man svarade någonting på engelska och jag steg in.

Inne i kajutan satt en man och fingerade på en gitarr, medan en annan granskade en hög papper på ett bord. De sågo förvånade på mig, som trängde mig in hos dem på så ovanlig tid. Jag fann icke heller genast några ord, som skulle förklarar mitt besök, ty under min ifver att komma ombord hade jag glömt tänka öfver hvad jag skulle säga kaptenen som inledning. Jag stod där en smula and-

truten allt ännu, men samlade mig sedan och gick raskt på sak:

»Är det kaptenen?» frågade jag på svenska honom med gitarren och kom närmare.

»Ja-a!»

»Och kaptenen är finne?»

»Ja-a!»

»Jag är en landsman till er, och mitt namn är så och så. Jag sökte efter ett finskt fartyg, som jag fick veta gått till sjös i dag, men så hörde jag er sjunga och beslöt titta in till er . . .»

»Jasså.»

»Ni tar det väl inte illa upp, tänker jag.»

»Neej . . . inte gör jag det . . . Men huru slapp ni ombord? — Var inte landgången redan intagen? Och nattvakten utställd?»

»Jo, men jag kom längs en tross . . .»

»Så-å!» lät det helt lite gladare, och i en alls icke skrämmande ton. Kaptenen granskade mig mycket långt och nyfiket med en djup fåra mellan ögonen, som tydligt sade att han hade besvär med att

afgöra hvad jag var för en person. Men samtidigt brann det i dem en förstående glimt af uppsluppenhet, som borgade mig att han gjort värre pojkstreck i sina dagar än mitt nyss. Han var en man på några och trettio år, mager, med bockskägg och en hy så brun, att endast tropikerna förmått färga den så. Styrmannen var ungefär af samma ålder och utseende och förstod tydligen ingenting af vårt lilla samtal. De betraktade mig båda, höllo god min, låtsade likgiltiga och alls ej nyfikna, men jag såg godt att de förundrade sig öfver mig ändå.

»Jag har flera gånger varit ombord hos landsmän i främmande hamnar,» sade jag, »och jag har alltid haft nöje af mina besök.»

»Jassåå! Verkeligen!» — Kaptenen makade åt sig helt lite i soffan vid min säkra ton, men bad mig icke ännu sitta ner.

»Det är så uppfriskande att få tala hemlandsdialekt igen. Och jag tror inte ni brukar vara öfverlupen af landsmän i hamnarna, eller hur?»

»Nej, nog är det mera sällsynt,» sade kaptenen på lika äkta finsk dialekt som nyss. — »Och kanske jag nu får lof att fråga hvad ärendet är?» tillade han och ställde gitarren ifrån sig som för att börja tala affärer.

Jag höll på att tappa min glada tillförsikt till en trefflig samvaro. Kaptenen var en omedgörlig björn när allt kom omkring, och han tog tydligen mina ogenerade preludier till ett samtal endast för kattens gång kring het gröt. Gröten, det var ett eller annat ärende af för mig obehaglig art, förstås.

Jag skrattade så belevadt och lätt jag någonsin kunde och försäkrade att jag rakt intet ärende hade. Jag ville bara se ett dylikt modernt stålskepp med kryssarrigg på närmare håll, fann jag på att säga, då landsmannskapet icke alls gjorde honom varm.

»Nåå, jassåå — bara en visit, således!» sade kaptenen helt lättad och log. »Kapten Williams,» presenterade han styrmanen »och... och... ja, hur var namnet igen?»

Jag uppräpade mitt namn, och kaptenen bjöd mig ändtligen plats, samt tog till gitarren igen. Sedan vände han sig till styrmannen och sade en engelsk sats, där orden grogg och rom bildade objektet. Styrmannen lämnade papperen och gick ut, och kaptenen satte sig till rätta i soffan i det han grepett par nya ackord på gitarren och såg menande, men helt välvilligt på mig.

Jag hade en tydlig förnimmelse af att vara »till främmans» någonstans på landsbygden i Finland och uppträdde som man gör där, utan många ord i början och utan alla vidare förklaringar angående mitt besök. Det tycktes behaga kaptenen, han log skämtsamt förstående med skalken i ögonvrån och tycktes numera finna det alldeles i sin ordning att jag äntrat ombord längs en tross.

»Vi komma från tropikerna — från Java — med kaffelast och rå kakao,» sade han utan att jag frågade honom om det.

»Och kapten är kapten på den här stora, engelska skutan?» sade jag med beundran.

»Ändteligen har lyckan också sparkat mig!» svarade han och gitarrackompanjemanget gick öfver i gladt allegretto.

»Det är väl många finnar som segla på främmande skepp?» förmodade jag.

»Jo, nog finns det så'na, men inte ä' de alla kaptener på engelska stålskutor med snedsegelrigg.»

»Nej, nej . . . det kan jag tro. Men hur blef kapten det då?»

»Det är en lång historia . . . jag har varit tjugu år till sjös redan, men först i fjol fick jag egen skuta.»

Jag hade hela tiden haft en känsla af att jag någongång förut i lifvet mött kaptenen, det fanns i hans drag någonting bekant och jag frågade slutligen:

»Förlåt . . . men hvad heter kapten?»

»Jasså . . . jag har glömt att presentera mig,» sade han fryntligt. »Mitt namn är Tärnberg — Jakob Tärnberg.»

»Jakob Tärnberg!» Jag såg noga på honom igen. »Har ni gått i skola i Björneborg?»

»Har visst. Tre och ett halft år! Och till på köpet rymt därifrån. Men det är längese'n!»

»Då ha vi visst varit klasskamrater!»

»Vänta nu!» Kaptenen granskade mig i sin tur. »Jo visst . . . alldeles . . . alldeles . . . på tredje klassen, där jag stannade kvar . . . det var adertonhundra sjuttiofyra . . . samma år jag rymde! Det var själfva jäven! Hvem sku ha ptrutt att vi sku träffas här!» slutade han hjärtligt och skakade min hand.

»Ja ja . . . ympäri käydään, yhteen tullaan!» citerade jag ett finskt ordstäf.

Kapten Williams, styrmannen, blef icke litet förvånad, när han vid sin återkomst fann oss sittande nära hvarandra i mycket ifrigt samspråk. Kapten Tärnberg förklarade för honom att vi varit skolkamrater, vi bryggde våra groggar, när kocken kommit med varmt vatten, och klingade mycket belåtet med hvarandra. Kapten Tärnbergs rom var utmärkt och yfdes i en besynnerlig, halmomspunnen flaska som centrum i vårt lilla sällskap.

Jag fick inom kort reda på kapten Tärnbergs senare öden, det vill säga från den tiden det börjat gå för honom. Han hade tidigare haft mycket bråk och förargelse med sin styrmansexamen i hemlandet, hvarför, det sade han icke. Alltnog, han hade ändtligen tagit den. Men sin skeppsbefälhafvare-examen, den tog han ta mig fan inte i Finland utan i England, och mönstrade sedan på som förste styrman ombord på ett splitter nytt stålfartyg, som skulle gå på Ostindien. Det var just detta Albion, där vi nu sutto. Efter tre års tjänstgöring som förste styrman, tog han i fjol befälet öfver skutan, då den gamle kaptenen dog i kolera midt på Indiska oceanen. Och det befälet fick han behålla, för rederiet insåg, att en bättre man kunde de inte få bland sina egna. Han hade hållit styr på både manskap och halfvilda malajiska passagerare, som gingo med dolken i högsta hugg omkring på fartyget, när pesten tog halfva antalet af dem och nedsatte manskapet till sex man. Med dessa sex man och sin revolvers hjälp hade han lyckats föra

Albion ända fram till karantänen i Aden, där det blef ett sjuhelvetes fäjan- och sprutande och väntande, och där dogo yttermera flera malajer. I Suez påmönstrade han en nästan alldeles ny besättning, bland dem två finnar, som voro kvar ännu i dag, och efter ett sju gånger mer sjuhelvetes bestyr och trakasseri fick han äntligen lossa sin last i England, utan att den alls hämtade koleran med sig, förstås.

För de förtjänsternas skull fick han befälet på Albion.

Jag gratulerade honom, sade några ord af afund om hans fria, raska lif och frågade slutligen när han senast varit hemma i Finland.

»Det är mer än tio år sen dess,» svarade han kort.

»Nå, börjar du inte få ledsamt hem?»

»Nej gu!» spottade han ond. »Ledsamt! Hvarför skulle jag ha ledsamt hem? Har man kanske ledsamt efter mig hemma? Men är jag inte lika god finne fast jag går på långresor, och gör jag kanske Finland skam, hva sa?» — Det var besynnerligt, så häftig han blef.

»Nej, nej — nej, nej!» lugnade jag honom. »Men ändå! — Hemlängtan . . .»

»Hvad är det för förbannadt otyg!» afbröt han mig så föraktligt att jag lät vilseleda mig.

När det första glaset toddy var drucket kommo vi ofrivilligt igen till det ämnet. Fosterlandet var för oss som ljusskenet för nattfjärilarna, men vi brände icke vingarna i det, utan bara värmdo upp oss.

»Ja, det välsignade hemlandet,» sade kaptenen förargad, »bara förtret har man haft af det, men så ta mig och tusan ska man inte ändå hänga i och hålla det kärt alldeles som morsgumman sin, så länge hon fanns i lifvet. Men hemlandet, det dör inte, det, utan håller i sig och är fan så styft.»

»Nog är det ett land som går för sig,» sade jag medlande.

»På afstånd, ja! Bara på afstånd, när man får tänka på det vackert och hålla af det i fred! Men kom inte och tvinga mig att komma hem och hålla af det på nära håll! Jag har, fördöme mig, fått nog af det. Aldrig har jag sett

ett sjudjäftigare sällskap af skvallerkärningar och luskuskar än mina kära landsmän. Ja, ja, det är sant. Jag skäller på dem så länge jag lefver och de på mig, om de minnas mig numera. Det ska hin bara ta emot, utan att ge igen. De ä' ena svin allihop, det ä' de!»

Kapten Tärnberg blef eldröd och slog näfven i bordet så glasen hoppade upp och klingade. Styrmannen, som ingenting förstod, såg på honom med ett respektfullt löje. Han kände tydligen igen den samme kapteneu, som med revolvern i näfven höll de koleragalna malajerna i schack. Jag såg att kapteneu hade åtskilliga gäss oplockade med hemlandet, blef nyfiken och stack försiktigt emellan med en förmodan att han ändå var blidare stämd mot hemlandet, än han lät det påskina.

»Nej, så ta mig fan!» ropade han. »Jag hatar mina landsmän så innerligt som man bara kan hata sina egna. Finnarna ä' det styfsintaste folk som finns, och som jag själf är finne, är jag också styfsint. Skam åt den karl, som låter hundsfottera sig

af andra, vore det också hans egna bröder!»

Det var en förfärligt öm punkt! Jag började ana en hel roman under den, men lät kaptenen lugna sig något litet, innan jag började päjla efter orsaken.

»Jo jo,» sade jag, »vi äro inte goda vi finnar, när vi en gång börja resa borsten på oss.»

»Tacka fan för det!» småröt han. »Om vi inte vore så förbannade styfva som vi äro, så sku det länge sedan vara ute med oss. Jag slåss hellre med tio malajer och boxas med två engelsmän, än jag grälar med en enda landsman. För jag blir alltid så sjuhelvetes ond på mina landsmän, allting inom mig kommer i rörelse, det är alldeles som om ingen annan än en finne kunde göra mig riktigt orätt och träffa den farliga punkten inom mig, där björnen ligger och sofver. Och vaknar den, då hör jag djäfvulen till . . .!»

Kaptenen tog ett af de tjocka skeppsglasen och smulade det formligen sönder i sin näfve, utan att han alls skadade sin hand. Jag kunde godt uppskatta det kraft-

profvat — jag har sett yrkesatleter misslyckas med långt tunnare glas och jag vet hur lätt man skär sig om ej greppet är nog kraftigt och skickligt.

Den ansträngningen lugnade honom. Han gjorde den såsom i ett slags ondskefull kramp, utan att förvrida en min, men med ett allvar som om han strypt en krokodil, hvilken anföll honom.

Styrmannen vände sig till mig med en beundrande och gillande nick och sade att icke hvem som helst kunde göra det provvat när som helst. Man måste vara upplagd till det, inspirerad med ett ord, menade han, för att hela ens kraft skulle samla sig i händerna. Det var ett stycke stor konst för honom, han var hänförd af det som en stadsinvånare är hänförd af en stor politisk talare. Ty det finns intet språk som talar mäktigare till en sjöman än styrkans. — Det är deras oförfalskade praktiska volapük.

Detta blef kulmen af kapten Tärnbergs fosterlandskärlek. — Han veknade allt mer, ju längre han kom utför den andra branten af sin kraftiga hänförelse,

grep slutligen till gitarren, och samma händer, som nyss kramat glaset sönder, knäppte nu ett ackompanjemang till den mest melankoliska finska folkvisa. Och han sjöng — sjöng vackert.

* * *

Det kom icke i fråga att jag skulle få gå min väg utan supé. Jag försökte öfvertala kaptenen och styrmannen att följa med mig till staden och spisa där, men det gick den förre icke in på.

»Det är icke alla dagar jag träffar gamla skolkamrater,» sade han, »och nu ska vi ha roligt här hos mig.»

Det blef icke alldeles helt med nöjet. Kaptenen sjöng visst glada visor och skratade rätt bullersamt, men talet om »det förbannade hemlandet» hade tydligen vridit om en knif i ett icke läkt sår, som han gömde någonstans i sitt inre. Han såg så märkvärdigt frånvarande ut, och när han kom till sig mellan sångerna var han bitande i sina ord och otålig mot kocken.

Ändtligen satte vi oss till bords och kaptenen bjöd på äkta norskt brännvin. Huru vi drucko och huru vi talade, voro vi plötsligt midt uppe i Finland igen. Kapten Tärnberg fick återigen sin mörka rodnad upp ända öfver tinningarna och emedan styrmannen hittills deltagit i samtalet, vände jag mig till honom med ett par ord till förklaring, då vi började tala svenska:

»Kaptenen är inte riktigt god på sitt och mitt hemland, ser ni, och han kan väl ha sina skäl till det...»

»Det är inte sant! Han förstår mig inte. Jag är mycket god på mitt land. Jag är en lika ärlig finne, jag, som någon annan!» afbröt han mig brutalt på engelska till sin styrman.

Jag såg förvånad på honom, kände mig oviss och hade en känsla af att jag gjort honom orätt, men förstod icke huru. I det samma vände han sig till mig igen på svenska:

»Man får inte skälla på sitt land inför utlänningar. Jag har aldrig gjort det. Inför dem håller jag styft på hemlandet, förstår du?»

Jag började i själfva verket både förstå och högakta honom. Jag räckte honom min hand öfver bordet, han tryckte den tyst, vi nickade till hvarandra som i hemligt förstånd, och så drack kaptenen ur sitt fyllda vinglas, stötte det i bordet och sade med en blick på sin styrman:

»Vi dricka Finlands skål, vi. Gör du det också med oss! Det förtjänar det, ta mig fan! För det är ett bussigt land.»

Styrmannen drack lydigt ur sitt glas. Vi voro snart inne på hemlandsfrågan igen, och kaptenen gick raskt löst på de förbannade »skvallerbyttorna» — men på svenska.

»Tror du att det är för småsaker jag skäller på dem, hva?» sade han. »Tror du jag inte fått lära mig but hemma, och en så förbannad hut, att jag aldrig förlåter det och aldrig mera sätter min fot i land där? Tror du jag bara pratar i vädret? Jag ska berätta dig huru jag haft det, så får du döma själf. Men kom inte och säg att jag är orättvis, för Gud själf sku inte stå ut med mera än hvad jag gjort.»

Och så fortsatte han i så kraftiga sjömansuttryck att jag visst icke vågar återgifva dem, laddande ur sig all sin bitterhet, den han gått och burit på och ej kunnat få makt med under långa, ensamma år, tankar som gnagt sig in i hans själ, den världsomseglande enstöringens tioåriga harm och vilda trots — allt med ett stolt själfmedvetande öfver att slutligen ändå ha brutit sig sin egen väg.

»Du minns det där året vi sutto på tredje klassen i Björneborgs lyceum... det var ett satans år för mig. Jag var ju mycket äldre än alla ni andra på klassen, men gick för mig gjorde det inte ändå. Inte i skolan, menar jag. Det gick nog bra för mig utom skolan, -- jag hade en sjudjäfva tur hos fruntimmer... ja ja, grina inte! Det var just det, som gjorde att jag rymde från alltihop...»

»Ja,» erinrade jag mig, »nu först kommer jag ihåg att det var en historia om dig och Anna Mullig, som vi kallade henne, men vi fingo aldrig riktigt reda på den, det var kontraband för skolpojkar...»

Vi skrattade båda åt det roliga namnet, men kaptenen blef snart allvarlig igen och fortsatte helt dyster:

»Jo nog var det en historia, det är då säkert, och en snygg historia för oss båda! Kan du tänka dig att den tjugufem-åriga flickan ur stadens finaste kretsar . . . nå ja, det var väl inte hennes fel, ensamt, nog gjorde jag ju mitt bästa också. Ja ja, roligt var det, men det kom surt efter. Hur vi pussades och pussades så var allt klappadt och klart i en handvändning, och jag var stolt förstås, af bara fan. Det är inte alla skolpojkar, som ha sådana flammor. Och jag bar på min hemlighet ett helt halft år och såg ner på er andra småpojkar, som bara kunde edra läxor. Och så kom den dagen då Anna måste resa, och aldrig har jag upplefvat maken till during som jag fick af pappan hennes för mitt besvär. Men det var inte nog med det, det klagades hos rektor, och jag skulle naturligtvis ha blifvit skild från skolan, om jag inte själf en kväll lagt ut i en stulen båt och rott till Råfsö, där jag gömde mig ombord på

en spanjor, som morgonen därpå gick till Cadiz...! Usch ja —! Nog fick jag äta upp smeket och pussarna, det är då visst!»

Kapten Tärnberg klådde sig i ryggen som om det kliat där efter daggen allt ännu. Så fyllde han våra glas, skålade till mig och fortsatte:

»Först ifrån Cadiz skref jag till min mor att jag slagit om bana, lämnat skolan och blifvit sjöman. Och ett år därefter fick jag i Valparaiso veta att gumman inte var ledsen fast jag lefde ännu. Och så svalt jag mig fram, och slogs och söp och hade tur hos fruntimren i bamnarna, tills jag seglat mina bestämda år som jungman och kunde börja tänka på styrmansexamen. Men då kom den allra djäfligaste tiden i hela mitt lif. Jag var inte alldeles lätt att sköta, jag hade gått mina egna vägar, huggit mina egna knifhugg och slagit mina egna örflar till höger och vänster under fem långa år bland världens allra värsta sjömanspack, och jag tror visst att jag var en liten smul så där förvildad, som man säger. Alltnog, jag hade inte varit tre dagar i

land innan jag klådde upp en af mina blifvande kamrater i navigationsskolan, och det så grundligt att hela den lilla staden fick veta af det, navigationslärarne också, och så måste jag söka mig till annan marknad. Man ville inte ha mig i skolan där i staden, jag var för vild ännu och kunde behöfva mer späkning, sade de. Så blef min framtid likasom täfft strax i början.

»Jag knagglade mig hem till morsgumman min, som jag inte sett sedan skoltiden. Det var nog lite konstigt att se henne lipa af glädje, men pengar hade hon inte att ge mig, och inte ville jag bli hängande henne i kjolarna heller. Därför for jag till närmaste kuststad och tog ny hyra för ett år framåt, och den hyran skulle användas för min styrmans-examen följande år, det var jag beslutet för.

»Jag råkade den gången på en riktigt bra kapten, som tog likasom lite vård om mig, — ty det var ett finskt skepp — och med hans hjälp kom jag äntligen den följande vintern i navigationsskolan. Jag

höll mig i skinnet så bra jag kunde, och det var redan långt förbi jul, när jag hade den förbannade oturen att bära mig lite fnasigt åt mot ett gammalt fruntimmer på öppen gata. Det var för att jag var full. Och så blef det samma sak igen, — man ville inte ha mig längre i skolan.

»'Drag nu åt helvete med dig!' sade jag till mig själf, och det gjorde jag också. Ny hyra till Västindien, ett nytt år i putten, och ett nytt försök med navigationsskolan i själfva Helsingfors, när det året var slut! Jag hade läst och räknat lite för mig själf det året, kaptenen talade igen godt för mig, för jag hade uppfört mig ganska hyggligt, och så lyckades jag, ta mig fan, att taga examen till den andra årskursen, fast jag inte riktigt afslutat den första, innan den där satans gamla käringen kom i min väg som en olycka.

»I Helsingfors tycktes man inte veta om hela historien, efter man tog emot mig. I glädjen höll jag på att fördärfva hela tillställningen för mig, men till Guds lycka hade jag den gången en stark och

bussig vän i mitt sällskap, som slog in två framtänder på mig, och det hindrade mig i rätt tid att låta min dumhet löpa af stapeln. Först var jag ond på honom, förstås, men sedan tackade jag honom. Det var nog han, som räddade min lilla framtid för mig i hemlandet, annars... Nå ja, det blir för långt att tala om allting.

»Under vinterns lopp började jag ändå fatta att både lärare och kamrater kände till mig och mina förriga historier. De höllo sig liksom med förakt på afstånd från mig och behandlade mig som om jag inte varit riktigt frisk, tyckte jag. Kanske att det var bara misstankar, men det tog på min ambition till slut.

»Det kokade och jäste i mig hela vintern, men jag tog fan inom mig vid hornen, bet ihop tänderna öfver honom, svor och läste och skydde allting »schtarkt». Mitt enda sällskap var gitarren här, och jag krånglade med sferisk trigonometri tills examensdagen kom, och så stod jag med lägsta styrmansbetyg på fickan. Men ett styrmansbetyg var det ändå, och jag

kom till och med i tidningen som alla de andra.

»Nå, — nu kan du förstå att allt det där djäfvulskapet, som jag tuggat och sväljt i flera månader alldeles som en tuggbuss, som aldrig tar slut — nu kan du förstå att det ville ut igen, när jag ändtligen var färdig med examen. Jag tyckte nog att jag borde ge fan i att hämnas på kamraterna, fast deras högmod och svinaktiga sätt harmade mig allt ännu, men så hände det inte bättre än att vi gick till Majevan, — du vet ju hvem Majevan är? — Och hos henne ställde vi till en sjuhåken förbannad slutvift, innan vi skildes åt. Vi hade lockat med på den en kaptensslusk från navigations-skolan, som förhörde i praktisk navigation och inte hade någonting emot ett glas shtarkt. Nå — om jag nu ännu säger att det bland kamraterna fanns bara två eller tre, som inte voro ena sjuhelvets sprätthökar och äckliga prestischgnidare, så kan du förstå att jag släppte Barrabas lös på dem med en fan

till fjäng, när vi satt i oss något lite af varorna.

»Det var inte min mening att det sku bli något allvar, jag tänkte bara skoja. Jag var full af galenskap och tokroleri, men bäst det var så klang det i fönsterrutorna, och stolarna började dansa i luften som af sig själfva, och öl flöt det och lite blod också, och så kom polisen in, fast jag motade den i dörren och satte p för att den sku blanda sig i vårt privata sällskapsnöje.

»Det hjälpte till förbannadt lite, för i ett nu kände jag ett par näfvar ta mig i kragen och ett par andra skrufva till mina händer, — jag sku öfvermannas, ser du, och göras oskadlig. Men då stod djäfvulen upp inom mig, jag blef alldeles vild och slog ifrån mig med allt hvad jag fick tag i, och jag är säker på att jag den gången var alldeles ensam mot både polis och kamrater, för jag hade väl börjat grälet, kan jag tro, och hade redan förut kamraterna emot mig. — Nå, innan de gjorde mig oskadlig och spak hade jag lyckats hugga till mig en sabel

af en polis, jag drog den midt för näsan på honom ur hans gehäng och så bad jag dem komma along allihop.

»Jag kommer inte riktigt ihåg det som följde sedan, men jag blef tagen och bunden och knuffad och dragen och stufvad in i ett mörkt rum till natten. Så blef slutet på den afskedsviften!»

Kapten Tärnberg höll en liten paus, log godmodigt-sorgset, men med ett uttryck som om han i alla fall beundrat sig smått. Jag skyndade icke på honom, han blef allt tankfullare, skålade slutligen till mig och fortsatte med en viss ansträngning:

»Jag hade burit mig åt som ett fä, det är klart. I de andras ögon. Kanske också i mina egna, — numera! Jag fick sitta en månad i fängelse för våld mot polis och för böter, som jag hvarken kunde eller ville betala. Och så blef mitt goda rykte hemma ännu bättre än det varit förut, för min dom stod i tidningen och det blef likasom ett slags skandal för hela navigationsskolan och sjömansståndet — fy fan!

»När jag kom ut ur fängelset, hann jag jämt och nätt ombord hos min gamle kapten, som legat hemma öfver vintern och gjort upp med mig att jag sku bli hans styrman om jag klarerat examen. Det hade jag gjort, och han höll ord som en hedersman, fast jag kom till honom rakt ifrån kaschotten.

»Så seglade vi af till Västindien och lågo hela tre år på långresor med ens. Kapten och jag voro goda vänner, och han talade mycket förnuft med mig. Och när det passade sig så att vi fingo frakt för hemlandet, så lät jag slutligen öfvertala mig af kaptenen att följa med hem, fast jag redan tagit hyra på en engelsman. För, ser du, kaptenen höll styft på att jag sku ta min kaptensexamen nu och bli bärgad karl. Och han påstod att mina historier hemma redan voro glömda, och att han nog sku skaffa mig in i en eller annan navigationsskola såsom han gjort förut.

»Så följde jag med honom till Åbo. Men det borde jag aldrig ha gjort, för nu fick jag veta hvad det vill säga att

ha suttit i fängelse och gjort skandal för hela sjömansståndet. Kaptenen min talade mera godt för mig, än någon annan tusan sku hittat på, men när jag kom upp till navigationsskolan i Åbo för att skriva in mig, så tittade de på mig så där djäfligt långt, talade som präster och voro styfva och högtidliga som domare. Och slutligen sade de: 'Jasså — jaha, — det är den Tärnberg, som fick sitta i fängelse! Jaha! Hm —!'

»Mera kunde jag inte höra, för jag blef ond och kände att jag sku komma till att säga dem något djäfvulskap. Och så gaf jag mig i väg från den navigations-skolan, innan jag fick ett riktigt afslag. Men det sku nog ha kommit, det såg jag. Ja, kanske att jag, om jag tiggat och bedt om nåd och förlåtelse på mina bara knän, — kanske att jag då sku ha blifvit antagen, och om jag lofvat heligt att aldrig mera jobba och lefva vildt. Men det kunde jag inte lofva, det var jag för hederlig karl till.

»Och så som det gick i Åbo, så gick det mig också i Nystad och Helsingfors

och Mariehamn, i hvar stad, där det bara fanns en navigationsskola. Jag reste som en profryttare från stad till stad, men så snart jag nämde mitt namn för herrarna i rådet, så var det täfft med utsikterna. 'Jassåå — jaha! Det är den Tärnberg, som fick sitta i fängelse! Jaha! Hm —!' De kände mig öfverallt de djäfla skvallerkärningarna — bara från den sämsta sidan!!

»Naturligtvis gaf jag fan i att tigga och lofva mig till inträde, såsom de ville det. Jag for hem till morsgunman min och tog afsked af henne för lifvet. Sedan seglade jag ut igen såsom extra styrman på en gammal trälastare till engelsman, som händelsevis fått sin förra styrman ramponerad i benet vid plankstufning i Kotka. Det är nu tio år sedan dess... och jag har inte senare satt min fot på hemmets jord, — gör det väl inte heller i brådkastet...» slutade han efter en tankfull paus.

Jag satt tyst och kände deltagande med kapten Tärnberg, fast han visst icke

behöfde det. Jag kunde se på honom att minnena brände honom med glödande tänger, och att hans våldsamma, oböjliga natur, som brutit berg för honom, råkat smått i svallning under berättelsen.

»Jag fick mycket snart annat att göra än att löpa kring Finland för att tigga mig till att få ta kaptensexamen,» återtog han. »Jag fick börja på fullt allvar min sjömansbana om från början. Men förargelserna hemma och erfarenheterna hade småningom gjort mig klok — så klok jag kan bli. Jag tog min styrmansexamen ånyo i England och inte långt därefter min kaptensexamen, sedan jag trälät mig upp från jungman och lätt matros. Där fanns inga skvallerkärningar, som stängde vägen för mig, för att jag gett en polis på käften med hans egna sabeldon! Och nu är jag den jag är... Tjänare!» skålade han till mig.

»Ja, ja, det är brokiga öden du haft,» sade jag och nickade till honom. Om en stund, när jag redan var på väg att börja tala om annat, afbröt han mig

med ifver, närmade sig tätt inpå mig och frågade med eftertryck, triumferande:

»Nå — inser du nu att jag har rätt att skälla på mina landsmän, hva?»

Jag hade lust att säga honom min ärliga mening, såg att han ej var ond längre och svarade långsamt men leende:

»Hm, ja ja . . . tag inte illa upp, men jag tycker, ärligt sagdt, att det egentligen var ditt eget fel alltsammans, — och det tycker du själf också!»

Då slängde kapten Tärnberg sitt glas i bordet så det sjöng i kajutan, reste sig röd i synen, stödde händerna kraftigt mot bordet och utbrast med en väldig energi och en stämma som om han under storm vrålat i sin ropare åt manskapet:

»Det var då själfva stortusan att också du skall vara så sjuhelvetes dum! Tvi och fy fan i dig och alla andra fördömda hembrackor, som inte kan begripa en karl mer än en katt gör det!»

Han dunkade eftertryckligt med näfven i bordet, skuffade till sin gitarr, så att den gaf ett klirrande eko, gick med

stora steg rakt in i sin hytt och slog dörren hårdt igen om sig.

* * *

Den följande förmiddagen satt jag på en af Genuas vackraste restaurationer och väntade mina värdar från i går på frukost. Jag hade skilts från styrmanen under alla öfliga höflighetsformer som sig bör, men till kaptenen hade jag lämnat mitt kort med en frukostbjudning och ett tillägg att vi i dag definitivt kunde vända ryggar åt hvarandra, om vi inte kommo öfverens.

De läto mig icke vänta länge. Jag kände igen dem på afstånd på deras vaggande sjömansgång, när de rullade fram öfver gårdens mosaik mellan springbrunnar och lagerträd.

»Tjänare! Hur står det till?» hälsade kaptenen fryntligt och kramade min hand som en karl.

»Tack för i går och välkomna!»

Kaptenerna voro klädda som gentleman i blank cylinder och vid kavaj.

Vi satte oss ned och åto som goda vänner. Det blef en hel dags sammanvaro med feststämning och icke så litet italienskt vin, förstås.

Kapten Tärnberg och jag hade alldeles glömt att vi varit af olika åsikter om hans förhållande till hemlandet, vi talade fritt om det igen, skällde på det, försvarade det, drucko dess skål och ställde dess framtidshoroskop, alldeles som andra hyggliga finska medborgare, hvilka träffas utomlands och känna sin patriotism en smula, uppeldad af stämningen. Det blef icke fråga om att vi skulle vända hvarandra ryggen definitivt.

Men när vi efter midnatt skulle skiljas, och jag följde de två sjömännen nedåt hamnen genom villande gränder och smala trappor, tog kapten Tärnberg mig i anspråk för sin personliga del. Efter en liten stammande inledning tog han fart, bet hufvudet af skammen, påstod han själf, och sade slutligen med öfvertygelse och kläm, men väljande orden helt anständigt.

»Jag ska ta mig fan be dig om en sak, som jag inte besvärar hvar och en med.»

»Nå?»

»Jo, när du kommer hem ska du ta reda på dem . . . du vet . . .!»

»Nej, jag vet inte?»

»Jo, du ska ta reda på mina svärföräldrar . . . eller . . . det vill säga . . . på dem, som aldrig blefvo mina svärföräldrar. Om de ännu lefva. I annat fall på min . . . på min . . . på min före detta hustru . . . Anna Mullig, som du kallade henne . . . för hon lefver väl än. Jag har skrivit till dem flera bref under de sista åren, sedan jag blef riktigt min egen, men de äro för styfva att svara något. Genom mor min hörde jag lite om dem, men gumman är död sedan fyra år, och nu vet jag alls inte hvad jag ska göra i saken. Så mycket vet jag att Annas föräldrar inte ha några millioner att lefva af, att hon själf var ogift ännu för fyra år sedan, och att min dotter bör vara fullvuxen vid det här laget . . .»

»Jag ska visst göra i den saken hvad du begär af mig,» svarade jag.

»Nå säg dem då att det ändå blifvit karl af mig till slut, och att jag tänker sörja för min dotter om . . . om inte . . . om inte det blir något af försörjningen af modern. För jag har samlade några hundra pund i England redan, och mera får jag för hvarje år . . .»

»Jaha . . . det ska jag visst säga!»

»Och så ska du säga att de inte ska vara högfärdiga numera, för mänskor äro vi ju alla, och inte gjorde jag ju det på elakhet . . . Och bed henne sedan skrifva några rader till mig, adress rederifirman Wiltson & C:o, London, de komma nog fram med den adressen. Och att, om hon ännu vill ha mig, så . . .» Kapten Tärnberg slog mig i handen så det smälde och sved, tog sig rörd ett tag öfver ögonen och nickade och sväljde . . . »så är jag inte den som sviker henne, fast hon väl är både gammal och skräpig nu redan! Det är det jag ville säga! Adjö på dig, gamle gosse! Hälsa Finland! Ett djäfla skval-

lerhål är det och alldeles förbannadt
fäaktigt har jag blifvit behandlad där,
men strunt i pusten! — ett bussigt land
är det ändå! Adjö!»

Så skildes vi åt.

✧

EN JULOTTA I BARKBRÖDETS
FINLAND.

✧

Antti Metsäntausta ligger på ugnen i sitt röksvärtade nybyggarpörte, tänkande ödemarksbons sväfvande tankar om det närvarande och tillkommande utan att störas af barnen, som på det svarta golfvet hålla på med ett slags lek. Leken som heter »äta», lekes med träbitar i stället för bröd och ett tomt stop med dricka.

Antti Metsäntausta har legat på ugnen sedan tidigt i morse, då hans hustru begaf sig i väg till grannbyn, en half mil från torpet genvägen genom skogen. Nu borde hon redan komma tillbaka, och för att göra väntan mindre lång, stiger Antti ner från ugnen, går till spiselelden och tänder ånyo den utbrunna bottensatsen i sin pipsnugga, efter det han lagt ett nytt vedträd på glöden och blåst lif i den.

Barnens lek blir för ett ögonblick mindre högljudd, men när den knotiga gestalten i smutsgrå, grofva linnekläder återigen försvunnit i dunklet uppe på ugnen, tager den fart på nytt. De se en glödande punkt glimma ur mörkret däruppe och höra de motvilligt brinnande tobaksresterna knastra i pipan. Strax därpå börja regelbundna och djupa andedrag med en lätt snarkning då och då.

Stugan är delvis upplyst af en svag hvit vinterdager, som lyckas arbeta sig in genom rutans is och pärtspjälor, delvis af de två falnande vedklabbarna i eldstaden, hvilka alltemellan hasa ned i mörjan. Uppllysningen sträcker sig omkring tre alnar högt från det svarta golvet, sedan tager sotet vid med en glänsande reflex här och hvar, där väggar och sparrar blifvit blankpolerade af förbisnuddande kläder och händer. Kring väggarna blanknötta, massiva bänkar; ofvanom dem ett väggskap, några klädesplagg, en ny, hvit fårskinnspäls, en skinnmössa, ett flintlåsgewär. En tredjedel af stugan upptages af den stora ugnen med kalkrappning på

framsidan, hvars hvita färg längesedan drunknat i sotet. Den andra tredjedelen intages af det tomma matbordet under fönstret. Det är det enda hvita i pörtet och lyser upp det med sin stora öde furuskifva, nött af skurtrasans sand. Den tredje tredjedelen ha de fyra barnen apterat för sin lek; — det minsta sitter i vaggan, men deltagar ifrigt i leken därifrån.

Stugan talar om ett relativt välstånd, sotet är svart utan att smutsa, likt en med afsikt använd naturlig oljefärg, bohaget är snyggt och barnen ej öfver höfvan trasiga. Intrycket befastes yttermera af ett aflägsset, dämpadt råmande af en ko, hvilket kommer från den lilla uthuslängan. Tiomilsviadt kring pörtet ligger Kuusamo — barkbrödets urgamla hem, och där finnas andra pörten, som ej ha spisel och skorsten och uthus, men där kon, fåren och hönsen dela rum med inbyggarna. En häst är ännu ett fjärran önskningsmål för de flesta, en djärf dröm, som skall realiseras någon gång i nästa led, om ett århundrade eller så.

I det relativa välståndet saknas endast ett, och det är bröd. Därför leka barnen ätlek med träbitar och ett tomt stop, och därför ligger husbonden dåsande på ugnen. På en gång höra barnen upp i sin lek och lyssna. Det knarrar steg utanför i kölden, ett par mjuka fötter skubba af snön mot trappans isade steg, en hand tager på dörren, den drages knarrande upp och midt i en bitande sky af kall vinterluft träder en kvinna likt en uppenbarelse in i stugan, insvept öfver öronen i rimfrostiga plagg. Hon slår dörren hastigt igen om sig, skyn löses upp, barnen skocka sig omkring henne, och det yngsta, som ej kan gå ännu, trefvar sig i stället ur vaggan och ramlar på golfvet, gifvande hals af alla krafter. Kvinnan tager upp det med en van rörelse, trycker det lullande till sitt rimfrostiga bröst, obekymrad om det ännu gällare skri den lilla ger ifrån sig. Så går hon raskt fram till ugnen, tittar upp på den efter sin man, varseblir hans hvitgrå lintyg i mörkret och säger kärft:

»Seså Antti, nu har du inte annat att göra, än att stiga upp och jänka dig i väg till kyrkbyn!»

»Nå nå,» kommer svaret, »det brinner väl inte i knutarna heller. Hvad är det som brådskar så? Jag kan väl inte ge mig ut på kyrkfärd till natten!»

»Brådskar! Är det då så stor skillnad mellan hungern och elden! Om den ena eller andra ansätter dig, så är det väl detsamma. Men jag kommer med goda nyheter från Pusula, jag. De ha gått allihop till kyrkbyn, för där delar höga kronan själf ut mjöl åt de behöfvande till jul. Och nu går du också dit som alla andra, Antti, så få vi åtminstone färskbröd till helgen!»

Antti vänder sig uppe på ugnen och sträcker fram ett ovilligt, kantigt ansikte ur mörkret. Han ser ut som om han lyssnade till en annan röst, skakar på hufvudet och far genom luggen med de seniga fingrarna.

»Jaså, jaså, — att det således ändå inte går af med mindre, än att jag skall gå ut och tigg!»

»Hvad hjälper det annat? Ha vi inte nu på fjärde dagen fått lefva af den droppe mjölk kostackaren lämnar, och skrika inte barnen efter mat och svälter du inte själf, och svälter inte jag? Och huru länge hålla vi ut med det här?»

»Nå nå, nå nå, — nog är det ju så som du säger... bara du inte hade så satans brådtom!»

»Herre du min skapare, svär du ännu därtill? Hvad har du gjort för att vi skulle slippa svälta? Där har du legat och dragit dig på ugnen hela höstvintern och väntat på att skogsherrarna skulle komma och bjuda oss mat. Men de ha inte kommit och komma väl alls inte i år. Det ligger för litet snö i skogarna för att släpa virke, och därför få vi svälta ihjäl. Det vet du själf. Och om jag inte under de sista veckorna gått och lånat af grannarna det nödvändigaste, så hade vi redan gjort det. Du rör dig inte ur fläcken, du, utan vill bara att vi skola slakta kokreaturet, fast vi ha nog med hö åt djuret och fast vi ha det att tacka för, att lifshanken ännu sitter i oss... Men

nu, ser du, nu är det slut med hjälpen från grannarna! De ha själfva fått gå till kyrkbyn och taga af kronan, — liksom det skulle vara tiggeri, när det är kejsaren som bjuder! Själfve Storgårdshusbonden har ingenting att gifva bort, det sade han mig i dag. Och jag fick inte annat än en munfull bröd till mig och det här till barnen!»

Hon lägger fram ett hårdt stycke svart barkbröd på stugbordet, medan barnen lystna samlas kring läckerbiten.

»Är det nog nu?» passar Antti på att foga emellan, när hans hustru drager andan och börjar kläda af sig ytterplaggen. Hon hör icke på honom, går otåligt fram till vaggan med den minste och bereder sig att gifva honom sitt bröst. Då kraflar sig Antti ned från ugnen, sträcker på sig liksom vaknande, går några steg åt hustrun till för att säga henne något, håller inne med det och går i stället kutryggig ut. Kölddimman slår långt in i stugan längs golfvvet, ty Antti gör sig ingen brådska med att stänga dörren. Hustrun ropar efter honom:

»Skall du låta oss frysa ihjäl också?»

I det samma faller dörren igen. Anna vänder sig till barnen, mättar den minste och tar sedan en skål halffull med mjölk ur skåpet, lägger det svarta barkbrödet dit för att blötas, och med de glupande barnen, som ej smakat en bit föda på ett dygn, omkring sig, reder hon till fest för dem. Medan kalaset pågår kommer Antti in ånyo, släpande med sig sina skidor. Han kan ej låta bli att kasta en förstulen och lysten blick på trakteringen, stryker sig med avfighanden om munnen och sväljer när det vattnar sig där. Sedan tänder han en pärtä och sätter sig i den fallande vinterskymningen vid spiseln för att reparera skidorna. Hans hustru ser tyst på hans åtgörande, det kommer ett mildare drag i hennes ansikte och hon säger vänd halft ifrån honom:

»Skulle du inte få åka med häst från Pusula? — Alltid finns det någon där, som har julbestyr i kyrkbyn.»

»Inte bryr jag mig om deras hästar, när jag kan gå själf.»

»Men det är sex mil till kyrkan och du har inte ätit ett ordentligt mål på en vecka...»

»Alltid har jag så mycket kraft, som behöfs för att glida några mil på goda skidor.»

»Men det möter uppførsbackar, och så skall du bära mjölsäcken hem på återvägen — —»

Det kommer intet svar, inte ens ett grumsande. Anna tycker sig ha varnat och rådt sin man nog, lägger barnen till ro, tager fram sin spinnrock och börjar tänja ut sin eviga tråd, hvilken på hela hösten icke tagit någon ände. Spinnrocken surrar, pärtorna spraka då och då, brinna ut och ersättas med nya. Icke ett ord bytes. Anna förebrår sig tyst att ha tilltalat sin man för häftigt, ty när allt kom omkring var han ju inte orsaken till deras nöd. Hon försöker pressa fram några försonande ord, men de fastna henne i strupen.

Äntligen är Antti färdig med sina skidor, han bär dem ut i farstun, kommer igen och ber hustrun kort om att

ställa i ordning deras största och hvitaste mjölsäck. Sedan går han upp på ugnen för att lägga sig.

»När skall du bege dig af?»

»Sörj inte för det! Du har bara att bry dig om att jag hämtar mjölet ordentligt hem.»

Litet senare försökte Anna blidka sin man genom att vädjande lägga sin hand på hans arm, där han låg och låtsade sofva. Men den fick bli liggande där.

Följande morgon så tidigt att morgonstjärnan ännu ej är uppgången, glider Antti i den smällkalla, stilla och stjärnblinkande natten tyst som en skugga ut för skogsstigen, som för ner till tjärdalen och vidare till grannbyn. Han hade stigit upp och gjort sig i ordning för färden utan att störa familjens sömn. Endast hans mage skrek mot hans vilja så högt, att han fruktade den skulle väcka hans hustru. Men så drog han på sig sin korta, nya, hvita fårskinnspäls, spände sitt bälte stramt om lifvet, skar sönder sista resten af sin bladtobak till vägkost, tände sin pipa och gick. Han valde ut

sin största, järnskodda skidstaf, ty i år gingo vargarna i skoockar redan före jul.

* * *

När vinterskymningen faller om kvällen samma dag, glider en krokig, rimfrostlupen gestalt med en tom säck på ryggen och en pipsnugga i munnen in längs bygatan i Kuusamo kyrkby. Sex mil på tolf timmar, utan afbrott, gent genom skogarna, har Antti gjort, och nu är han framme. Inga sportsmän taga under bifall upp hans rekord, han tittar halft skamsen omkring sig och stannar utanför landthandlarens bod, där det står hästar och väntande människor.

»Är det här kejsaren delar ut mjöl till julen?»

»Nog får man ju mjöl där, men inte lär det vara kejsaren, som ger det.»

Likagodt. — Antti klifver in i boden, väntar en lång stund för att slippa fram till disken, och när hans tur ändtligen kommer, löser han sin säck från ryggen och räcker den utan ett ord till handels-

mannen. Denne är jämte sitt biträde ifärd med att skofla mjöl ur mattor i de behöfvandes säckar under uppsikt af ett förnämt fruntimmer. Alla äro de hvita af mjöldammet ända upp i ögonbrynen. Så börjar förhöret:

»Hvad heter du?» — »Antti Metsäntausta.» — »Hvarifrån är du?» — »Från Metsäntaka torp bakom Pusula by.» — »Och du vill ha mjöl?» — »Ja, man sade att man kunde få mjöl här för ingenting.» — »Behöfver du då verkligen mjölet?» — »Inte tigger jag väl för ro skull, och inte har jag väl för ro skull gått sex mil på skidor sedan i morse.» — »Svälter du då?» — »Inte har jag ju ätit en bit ordentligt bröd på en vecka.» — »Och ändå har du en ny päls och har orkat gå sex mil på skidor sedan i dag morse?» — »Ja . . . hm . . . hvad kunde jag annat göra?»

Handelsmannen forskar ut honom med en misstänksam blick, vänder sig till damen och säger:

»Den där karlen är för rask och för snyggt klädd. Han är inte af edra kunder, tro mig!»

Så börjar förhöret igen: — »Kan du bevisa, att du behöfver mjölet?»

Antti ser sig rådvill omkring i boden; där finns icke ett bekant ansikte. Han bleknar af harmblandad skam och stammar osäkert fram: »Ja se, det är så att jag är därifrån djupa ödemarken bakom Pusula by, och jag har så få bekanta. Vi ha inte tillfälle att ofta komma hit till kyrkan och skaffa oss bekanta...»

»Finns här då ingen från Pusula by, som kunde intyga, att du är stadd i nöd?»

Det fanns ingen. En röst anmärker att Pusula byalag redan de föregående dagarna hämtet sitt mjöl för att kunna forsla det den långa vägen hem till julen.

»Hvarför kommer du så sent då och så ensam?» frågar handelsmannen tvärt. Antti tappar alldeles fattningen, har så mycket att säga, men stakar sig på hvarje ord. När det vill bli ingenting af förklaringen, afbryter fruntimret honom välvilligt:

»Ser ni, vi måste veta att vi gifva ut landets hjälp åt folk, som verkligen behöfva den. Ni bör ju lätt kunna skaffa ett intyg att ni är behöfvande af prästen eller klockaren. Kom igen i morgon, när ni fått det. Vi måste vara samvetsgranna.»

Antti rätar på sig, kastar en underlig blick på handelsmannen och på mjölmattorna, trycker mössan ner i pannan och går bort utan ett ord.

* * *

Den följande dagen, julaftonen på förmiddagen, infinner sig Antti i god tid i handelsboden, denna gång i sällskap med en dräng från en gård i närheten. Antti har i sin nöd påmint sig honom från skriftskolstiden, sökt honom under flera timmar i går kväll, funnit honom, blifvit igenkänd och trodd, fått ett godt mål mat och en bädd att sofva i, och nu har drängen följt med honom för att intyga hans nöd. Antti får nu utan svårigheter sin säck fylld till randen, men när

han säger att han skall bära den sex mil på ryggen ännu i dag, börjar handelsmannen tömma den igen.

»Nej, nej,» säger Antti, »låt ni den bara vara fylld, nog ska jag rå på den!»

»Men den tynger fyra lispund, och det är mer än en mansbörda det.»

»Ja, men jag har hustru och fyra barn, som svälta sedan två veckor, och vi behöfva nog allt som vi kan få, för skogsherrarna komma väl inte så snart med arbete till mig.»

»Hvarför talade ni inte om i går, att ni har hustru och fyra barn, som svälta?» frågar fruntimret.

»Inte täcktes jag det inför alla människor... se, jag har så satans lätt för att skämmas...»

Det kunde inte hjälpas, man måste le. Antti får sin fyllda säck, bockar ett tack i allmänhet åt nödhjälpskommittén borta i Helsingfors och räcker damen sin grofva näfve som ett särskildt ynnestbevis. När han skall gå, vänder han sig om i dörren och säger till handelsmannen:

»Skulle inte herr handelsman vilja ge mig en sats bladtbak på kredit till våren? Se det är så, att får jag bara röka, så känner jag inte så värst af magplågorna. Det var tobaken, som hjälpte mig hit i går, men nu har jag ingen för återvägen.»

Handelsmannen skrattar och visar sig frikostig i de andras närvaro, läggande två stora bundtar bladtbak framför Antti på disken. Det var för han gjort Antti orätt i går, sade han.

»Men du får nog betalning i vår,» försäkrar Antti, duande honom i glädjen och räckande också honom sin hand till farväl. När han går ut genom dörren vänder han ännu en gång fryntligt på hufvudet:

»Ja, det är så,» säger han, »att jag inte alltid varit fattig och blir väl det inte heller för evigt.»

Därpå tar han afsked af sin vän drängen, stoppar sin pipa, stiger på skidorna och med bolmande rök om munnen försvinner han i vägkröken, knappast böjd under sin fyra lispunds börda. Det är

icke långt skridet på förmiddagen ännu, han gör öfvermodig fart under inflytande af tobaken och sin lyckade mission och räknar i sin hoppfullhet på att vara hemma innan midnatt. Föret är godt och det ligger icke mycken lös snö i skogarna. Hans lilla styfhet i benen efter ansträngningen i går skulle också gå bort, om bara han kom rätt i farten.

Dagen är blidare än de föregående, solen glänser fram lågt öfver skogen i söder, och han begynner bli varm under sin fårskinnspäls. Därför drager han af sig den, rullar ihop den och lägger den på säcken, fortsättande sin väg i skjortärmarna. Han får fatt i en stockflötarvisa, sjunger den i takt till sina långa steg och när den är slut, börjar han på en psalm. När solen gått ner och stjärnorna tända sig i skymningen, öppnar skogen sig mot en isbelagd, stor sjö, och nu vet Antti, att han tillryggalagt mer än tredjedelen af vägen. Han är icke rätt nöjd längre, han har gjort dålig fart, och likaväl känner han tröttheten smyga sig in i alla leder, så han allra helst

kastat sig ned i drifvan och somnat bort från alltsammans. För att friska upp sig sätter han med full fart utför strandbranten ned på isen. Där kommer ett kallt vinddrag och blåser igenom honom. Med skymningen har kölden skärpt till, hans svettiga skjortkrage har frusit stel och skafver honom i nacken. Mjölsäcken tynger olidligt och repen skära honom smärtsamt djupt in i axlarna.

Långt på andra sidan sjön ser han ett ljus blinka från en ensam gård. Ett ögonblick står han magnetiserad af tanken att få sträcka ut sig i värmen och hvila en minut, innan han drager vidare i natten, men det nästa har han gjort våld på sig, löser sin börda från ryggen och drager sin kalla päls på — det blir för kyligt att hålla ut julnatten i bara skjortärmarna. Han sopar isen under sina fötter fri från snö och hugger ett hål i den med sin järnskodda staf, så att vattnet stiger upp. Så tager han försiktigt några näfvar mjöl ur säcken, blandar det till en välling i vattnet och sörplar i sig sin ensamma julkvällsvard.

Därpå sadlar han om säcken, tänder sin pipa, tager fart igen och drager en rät linie snedt öfver den dystra hvita fjärden, medan julstjärnorna tindra i kölden och månen i första kvarteret stiger ett litet stycke upp öfver den mörka synranden för att snart försvinna bakom den igen. Han tänker icke längre på de fyra milen öde mo, som han har att gå innan han är hemma, han drömmer igen ödemarksbons sväfvande drömmar, alldeles som om han legat hemma på ugnen.

* * *

På Metsäntaka nybygge väntar Anna sin man redan i skymningen, räknande ut att han begifvit sig från kyrkbyn lika tidigt på morgonen som hemifrån. Hon har delat gårdagens mjölk bland barnen, utan att själf unna sig en droppe, och håller hoppfullt modet uppe hela dagen. Hon har glädjen att kon, på grund af extra julförplägning, ger ovanligt mycket mjölk, den hon bär i tyst triumf till stugan, ställande stäfvän undan i skåpet,

där hon håller näfverrifvorna beredda för att i dem grädda det lösa färskbrödet, så snart Antti är hemma med mjölet. Hon njuter i tankarna af den ståtliga julfesten och stryker barnens hår smeksammare än vanligt.

Redan innan skymningen eldar hon badstugan för att genast kunna bjuda Antti ett varmt bad så snart han kommer från sin ansträngande färd. Ved är det gudskelof ingen brist på, och när badstugan är eldad, värmer hon upp stugans stora bakugn för julbrödets gräddning och för att få riktig julvärme till kvällen. Sedan badar hon sig och barnen rena för helgen, under det hon hvarje ögonblick väntar att få höra Antti stampa snön af skidorna på gården. Och kvällen kommer och mörkret kommer — men Antti kommer inte. Det är redan sängdags, och barnen, som gått i väntan och märkt att något ovanligt är på färde, vilja icke godvilligt gå till sängs. De vilja ha jul, säga de, efter mor sagt, att den skulle komma i kväll.

»Den kommer först med far,» svarar hon.

»När kommer han då?» fråga tre frågvisa munnar.

Hon lugnar dem, men kan icke lugna sig själf. När hon förmått dem att gå till sängs, tager hon i sin oro fram spinnrocken, börjar tänja sin oändliga tråd och sjunger en psalm för att blidka Gud för det hon arbetar på en sådan högtidskväll. Utan arbete kan hon icke hålla ut att vänta. Men hennes tankar flyga likväl bittra och ångestfulla kring Antti och deras skilsmässa under halfövanskap i går. Hon vrider sina händer i tyst ånger och ger sig själf skulden för att Antti fryser ihjäl i skogen. Då det lider mot midnatt beger hon sig ut, går ett stycke från stugan för att icke väcka barnen och ropar ut i mörkret helt sakta med en gäll röst full af ångest, i det hon blygs för sig själf:

»Antti, Antti! — Kommer du inte än?»

... »kommer inte än!» ger ekot från talldungen hånfullt till svar.

Hon står därute tills hon börjar frysa, går sedan med nedböjdt hufvud in igen och faller i gråt. Hennes samvete förblöder, och tårarna lätta henne icke. Hon kväfs af suckar och jämrar sig halfhögt: »Herre, du min mäktige Gud, som är god och vis, hvarför lät du mig jaga min man ut i vinternatten, — hvarför, hvarför? Det hade varit bättre, om han stannat hemma, så hade vi fått dö tillsammans! . . .»

Den äldsta flickan vaknar vid hennes klagan och smyger sig förvånad fram till modern. När hon ser henne gråta, börja hennes tårar också rinna. Men modern sluter häftigt den sjuåriga flickan till sig, fuktar hennes hår och kinder med sin stora sorgs tårar och vaggas henne häftigt af och an klagande oafbrutet:

»Nu ha vi ingenting annat att vänta än döden . . . och måtte den komma snart!»

»Döden? Hvad är det för slag?» frågar flickan.

I stället för att svara, bär modern sitt stora barn till sin bädd, böjer sitt hufvud och sitt hjärta inför den allsmäk-

tige och ber länge och brinnande för sin man, för sina barn, för sig själf... för hela den syndiga världen.

* *

Ett mycket skarpt öra kan fram på morgonsidan i den alldeles stilla julnatten urskilja ett sakta frasande ljud, som i långsam och trött takt nalkas Metsäntaka nybygge. Plötsligt lossar kölden ett glädjeskott i stugknuten. Anna vaknar inne i stugan, en glad aning far igenom henne, i blotta lintyget springer hon till dörren, slår den upp och ser i det ovissa snöljuset en helvit skepnad glida in på gården.

»Herre Gud! — Antti! — Ändtligen!»

Antti förmår icke ens klara strupen till ett sträfft svar. Han mumlar någonting otydligt, stiger med möda från skidorna som få bli liggande och stapplar fram till dörren. Rimfrosten, snön och mjöldammet i förening ha hvitmenat honom till en skinande julens ängel. Anna drager honom in i stugan, han sjunker

utan ett ord ned på bänken och suckar djupt och tacksamt. Med pärtblosset i handen befriar Anna sin man från mjölsäcken och pälsen, undersöker honom oroligt för att se om han förfrusit sig, men lugnar sig, när hon känner att han badar i svett. Det är den sista ansträngningen att nå hemmet, som verkat så.

»Och nu skall du genast i badstugan, Antti! Där finns ännu värme kvar och det går lätt att få mer!»

Antti låter viljelös behandla sig som hans hustru behagar. Hon leder honom till badstugan, värmer upp den ånyo, fast den är varm nog, gör i ordning hett vatten och badkvastar och hinner icke gifva akt på att Antti är utan skjorta närmast kroppen. Hon lämnar honom ensam först när han stapplat upp på lafven och hon sträckt ut honom där, när hans hud börjar rodna och hans leder mjukna upp för vattenångans välgörande inflytande.

Hon rusar tillbaka till stugan och tänder en flammande eld i bakugnen. Barnen vakna och få veta att julen är kommen med far från kyrkbyn, hon klär

dem i deras bästa kläder och säger dem att de nu snart få äta sig mätta.

Jubell!

Först om en timme hämtar hon Antti från badstugan, han är så trött, att han knappast förmår gå utan stöd, men likafullt reser han i förbifarten sina skidor upp mot stugväggen. Inne i pörtet är allt som förbytt. En präktig brasa brinner i spiseln, ett hvitt duktyg är bredt öfver furubordet, pärtblossen spraka i vägg-springor och klykor — och fyra präktiga stora rykande näfverrifvor med färskbröd bakadt af mjöl och mjölk stå midt på bordet. Barnen sitta efter ålder rundt omkring det utan att röra välfägnaden, och Anna tager det yngsta ur vaggan till sitt bröst.

»Nå kom nu, goda Antti, och låt oss välsigna julbrödet!»

När bordsbönen är slut, säger Antti i det han tar för sig, sina första ord sedan han kom hem:

»Hälften af mjölet måste jag gräfvat ner i en sandgrop en mil härifrån, annars

hade jag aldrig orkat fram. Jag hittar nog dit en annan dag för att hämta det.»

»Men då är det ju blandadt med sand,» säger Anna.

»Ånej, du, — jag lade in det i min skjorta...!»

När den värsta hungern är stillad, tänker Anna på att man vid denna tid går i ottesången annorstädes och söker fram sin psalmbok.

»Vi ska taga en psalm, som vi kunna utantill, säger Antti.

Den psalmen, som de hungrande ödemarksborna kunna utantill, är:

“Hela världen fröjdens Herran
Tidigt och af hjärtans grund...!”

Barnen få falla in med de visor de kunna, en hvar efter sin näbb. Det stör icke andakten, isynnerhet som föräldrarna hålla dominanten med psalmtakten.

KÄPP-LENA.

När prästgårdsbarnen på sina vandringar i skog och mark förirrade sig långt bort åt Wisulakssidan och Saimafjärden började blänka fram mellan talldungarna, stannade de förskrämda, sågo på hvarandra som för att hämta mod, och det gick en halfhög hviskning från mun till mun:

»Käpp-Lena!»

Ty gick man ännu ett stycke fram längs den lilla gångstigen och kom ur tallskogen, så öppnade sig ett gammalt svedjeland, nu nästan igenvuxet, med alshöga albuskar och mörkgrön en, och i kanten af svedjelandet stod en förfallen koja, färdig att ramla, tycktes det, och i den bodde Käpp-Lena.

Det var någonting mystiskt kring Käpp-Lenas halta person, som tilltalade den barnsliga inbillningen i hög grad. De äldre barnen hade en gång hört far säga om henne det underliga ordet ökad, och sedan dess hade deras fantasi omgifvit henne med alla den elaka trollpackans tillbehör, från den redan förefintliga ensamma, fallfärdiga kojan inne i skogen ända till brödspaden, med hvilken hon sköt små i skogen förvillade barn in i ugnen för att få en smaklig stek till sin aftonmåltid.

Därför lopp det en halfhög förskrämd hviskning från mun till mun:

»Käpp-Lena!»

Och i de flesta fall tog man som på en tyst öfverenskommelse vägen hemåt, glömmande helt att glamma under de första tio minuterna, till dess man var alldeles säker på att ha hunnit utom Käpp-Lenas hörhall. Då brast stojet löst igen, dubbelt mera högljudt, sedan man måst behärska det så länge. Och de små struparna, som den mystiska skräcken snört till, gáfvo ljud, som ekade gladt mot

backbranten en half verst längre bort. Små hjärtan, som suttit långt upp i halsgropen och knappast vågat klappa af fruktan att förråda sig, slogo fritt och gladt igen, och fast man ingalunda ville medgifva att man varit rädd, kändes det alldeles som om man undslupit en lifsfara, i hvilken man varit bra nära att duka under.

Och när denna hemliga skräck betagit prästgårdsbarnen sommar efter sommar sedan de äldsta varit små, var det redan gammal god häfd bland dem att frivilligt utsätta sig för lifsfaran och rädda sig undan den lika lätt som behagligt, medförande minnen och egna erfarenheter från barnsagornas allra hemskaste trollpacksvärld.

* * *

Käpp-Lena var hustru till f. d. indelte soldaten Spets, hvilken vid tiden för den indelta militärens upplösning stod på bar backe i sliten uniformsmössa med tio års kasernlif bakom sig, utan håg och fallen-

het för arbete, men med en liflig böjelse för att supa sig full på marknader och andra folksamlingar, samt dessemellan så ofta tillfälle yppade sig.

Sålunda utrustad för livvets kamp, utskrefs han ur rullorna med några marks pension om året och en omgång uniformskläder, dem sergeanten på bataljonschefens rekommendation lät honom, i likhet med några andra, alldeles strandsatta individer, behålla. Men den, som alls icke kände sig strandsatt, var Spets. Han såg sig omkring i socknen under det första halfåret, såg sig omkring i länet under det andra och i landet under det tredje. Han förde med sig den gamle militärens imponerande hållning och skrytsamma tunga, och det var märkvärdigt, men de förskaffade honom livvets nödtorft, hvart han än kom under de första åren.

Småningom upphörde dock skrytet att bita på folk, den militära hållningen förlorade i marknadsvärde, och det gick med stora steg utför för den raske Spets, oaktadt han bar längre mustascher än någon ann på tio mils omkrets, oaktadt

han kunde skyldra gevär med vedklabbar och dammborstar och oaktadt hans militär-mössa ännu hade krigarsnittet kvar. Dess svarta färg hade längesedan bleknat till ett slags originelt gröngult, som haft alla betingelser att bli modefärg i våra dagar. Omgången uniformskläder hade gått all världens väg till pappersbruket och ersatts af en blandning folkdräkt och aflagd herrgårdselegans, hvilken han uppbar med en så stolt själfkänsla, att man knappast fäste sig vid det underliga i kompositionen.

Men likafullt gick det nedåt för Spets. Han började bli för välkänd i hela sitt eget län, och i grannlänen hade man sina egna f. d. indelta, som höllo målron vid makt, när man lät dem slå sig ner vid matbordet. Dessutom hade det händt att en yxa eller en silfversked försvunnit från gården på samma gång med Spets, och fast man aldrig fått honom gripen på bar gärning, fanns det likväl indicier, som vittnade likasom litet fult mot honom.

Det var därför som skrattet åt hans skryt blef en smula hvasst på de senare

tiderna. Det var därför som folks dörrar öppnades alltmera ogärna, när han bultade på dem med några humoristiska uppmaningar att öppna.

Och det bet på Spets i längden.

Hans forna, utmärkt goda ölsinne, som förskaffat honom fri förtäring öfverallt, slog om och blef elakt.

Han råkade i gräl med dryckesbröderna, och hans flytande tunga, som förut alltid hållit med den bjudande parten, kunde nu plötsligt vända sig mot själfva mäcenaten, till stor fröjd för dem som icke bjudit honom. Men de yttringarna af otillåtligt dåligt lynne hämnade sig gruffligt på honom själf.

Det kunde numera hända att han fick gå omkring hela veckor utan att bli bjuden på så mycket som en ärlig sup engång.

Då föll den käckt på sned sittande gamla militärmössan sorgset ned i pannan på Spets; den manhaftiga hållningen, som så väl burit upp blandningen af bonddräkt och aflagd herrgårdselegans, sjönk ihop, och de vägfarande, som mötte

honom på en ödslig hed, läto icke sina lass stanna, utan blickade smått rädda efter hans stråtröfvarfigur, tills den försvunnit i vägens krökning. Och icke ens då kände de sig alldeles säkra, ty hans dystra och skarpa ögon hade farit öfver lasset och den vägfärandes person med ett så märkvärdigt och hotande uttryck.

Det var långt ifrån att Spets skulle hyst allvarliga stråtröfvarplaner. Möjligt att han i sina ord gaf anledning till sådana förmodanden, men innerst i själen nöjde han sig med ett sällskap, som bjöd honom på ett glas, som hörde på hans röfvarhistorier och som gjorde min af att tro dem.

Men icke ens det nådde han numera.

Det blef ondt om bröd för honom på främmande botten, ty folk hade ej alltid ved, som skulle huggas — det enda arbete han fann att det anstod honom befatta sig med, ty han hade sett bättre folk hugga sin ved själf för att skaffa sig motion.

Så småningom förde honom själfbevaringsdriften tillbaka till hemtrakterna igen. Där tog man emot honom tämligen

kallt, och då det var liktydigt med att han ej fick tillfälle till fylleri, så lefde han nyktert på lätt nådearbete en tid framåt.

Det var då han gjorde Käpp-Lenas bekantskap. Det vill säga de hade nog mötts förut, och Lena hade nog lagt märke till den vidtbekante och glade Spets, men han hade aldrig fäst sig vid annat hos henne, än att hon skuttade fram sin väg genom lifvet på ett ben, underhjälpst af en lång stör till käpp, som förskaffat henne hennes gängse, populära namn.

* * *

En marknadsdag i residensstaden hade Spets lyckats skryta sig in i ett sällskap af unga drängar och få del af förplägningen de bestodo sig. Samvaron slutade med slagsmål, där Spets blef mycket illa tilltygad af sina värdar. Banketten hölls ute i det fria, i ett hörn af handlanden Karhunens trädgård, och af en händelse kom Käpp-Lena, som var stadd på marknadsuppköp, att gå ut gårdsvägen från

handelsboden, just när man var kommen till sluttrakteringen.

Hon kände genast igen Spets' militärmössa, som jämte sin bärare på ett besynnerligt, häftigt vis rörde sig af och an, upp och ner bakom de aflöfvade buskarna i trädgården. Samtidigt hördes stöj och gräl och häftiga röster. Inom ett ögonblick hade Käpp-Lena stultat fram till trädgårdsstaketet och såg mellan spjalorna att Spets likt en vante kastades af och an mellan fyra raska drängar med upphetsade, rödbrusiga ansikten och talgigt glimmande ögon.

Hon insåg att Spets i den ojämna striden skulle bli illa slagen, om den ej afbröts. Han fick sig redan det ena välmåttade knytnäfsslaget efter det andra, och just när ett sådant träffade honom i ansiktet och bragte honom ner i sittande ställning på marken, svängde hon sig med några långa tag fram mellan de stridande, ställde sig på sitt ben och svängde sin långa kryckkäpp hotande:

»Jaså, — ni äro fyra raska unga, karlar mot en gammal man! Fy, att ni inte

skäms! Och ni skulle slå ihjäl honom till slut, så fulla ä' ni,» skrek hon med upprörd röst och svingade sig med kryckan skyddande framför Spets, som satt på marken och blödde ur näsa och mun.

»Hvad ha käringar här att göra? Undan med dig, Käpp-Lena!» ropade en af drängarna och knuffade till henne.

Men det skulle han icke ha gjort, ty i detsamma föll Käpp-Lenas krycka med ett ganska stort eftertryck honom på skuldran, efter att ha snuddat nära förbi hans näsa, och med en gäll röst, som kunde höras öfver halfva staden, började hon ropa på hjälp och på polis, så att drängarna i största hast klargjorde situationen för sig i sina omtöcknade hjärnor. Och hufvudsakligen för att slippa käringfolks inblandning i sina angelägenheter, lämnade de helt plötsligt slagfältet och den blödande Spets åt Käpp-Lena, som med stor triumflade beslag på krigsbyttet, det vill säga Spets. Finskt marknadsfolk är icke alltför nyfiket. Sedan ett par karlar, ditlockade af kvinnostruket, tittat in öfver trädgårdsplauket, men funnit

allt lugnt, förblef Lena i ostörd besittning af sitt byte.

Hon satte sig ned bredvid Spets och torkade blodet ur hans ansikte, gick sedan till brunnen efter vatten, men när hon kom igen, fann hon honom utsträckt på marken. Först trodde hon han var död, men sedan märkte hon att han andades. Då gaf hon honom en grundlig skurning i ansiktet med kallt vatten, hvilket gjorde honom halfvaken för ett ögonblick, men det begagnade han endast till en tämligen tydlig svordom, och så föll han ånyo i sömn.

Nu begaf det sig att Lena hade sin häst bunden på handelsmannens gård, hos hvilken hon gjort sina marknadsuppköp, och ämnade sig i väg hemåt, när hon blef vittne till slagsmålet. När Spets ånyo fallit i sömn, blef Käpp-Lena litet rådvill. Det gick inte an att hon lämnade honom liggande här ute i trädgården, ty det blef kallt fram på sena septemberkvällen, och han kunde taga döden på sig. Därför steg hon upp för att få någon till att bära in karlstackaren i drängstugan, där

han kunde sofva ruset af sig med tak öfver hufvudet. Och slutligen lyckades hon med sina hemska beskrifningar om hans tillstånd locka några karlar ur boden i trädgården för att taga honom i betraktande.

Likgiltiga och obekymrade om huruvida han blifvit skadad eller ej, gapade karlarna på den slagne hjälten, men gjorde ej en min af att bära bort honom, trots alla Käpp-Lenas uppmaningar. Först när hon, upprörd öfver så mycken köld för en fosterlandets försvarare, framhöll sitt energiska uppträdande till förmån för honom nyss och hotade med länsman och fiskal, bekvämde sig karlarna att röra vid Spets under lama försök att lyfta upp honom, hvilka slutligen lyckades.

Men när Spets kände sig fattad i kragen och upplyft, vaknade genast hans själfbevarelsedrift, och hunna halfvägs till drängstugan, måste karlarna släppa honom för det våldsamma motstånd han gjorde.

»Det ska tusan bära en sådan där fyllbult, som bråkar som en galning!» sade karlarna.

»Det behöfs inte heller!» mumlade Spets, som fått lif igen och gjorde försök att resa sig.

»Se så — hålls nu vackert stilla, så föra de här karlarna dig in i stugan, så att du inte fryser ihjäl i natt,» förmanade Käpp-Lena.

»Fryser jag...? Åhå! — Jag har pengar nog!» argumenterade Spets ganska ologiskt och pröfvade om benen höllo honom. När han beskrifvit ett par långa girar, stadgade de sig under honom, och han blef ett ögonblick stående still, liksom förvånad öfver sitt eget kraftprof. Han stirrade på de kringstående med ögon som ingenting fattade, famlade med handen i barmen, fick där fatt i ett slags gammal plånbok och slog ut med den.

»Här är pengar, pojkar! Och nu ska vi sup!»

»Har du inte fått stryk nog, nu redan?» sade den ena karlen.

»Stryk? — Hvem har fått stryk? Ryssarna! Jag har gifvit dem stryk... tio stycken alldeles allena.»

»Månne han verkligen har pengar?» frågade Käpp-Lena orolig.

»Hvar skulle han ha fått dem?» sade karlarna ringaktande.

»Här är pengar!» skrek Spets och slängde med plånboksfragmenten, så det verkligen föll en femmarkssedel ur dem.

»Se på den, som strör pengar omkring sig som en stockjunkare!»

»Herre Gud! Tag vara på hans egendom, så han inte kastar bort den i fyllan!» skrek Käpp-Lena och stultade omkring på sin käpp för att taga upp sedeln.

»Hans egendom!» sade den andra karlen föraktligt. »Det är då visst inte den karlens pengar, han har inte förtjänt en mark på fem år.»

»Hvarifrån har han dem då?» frågade Käpp-Lena.

»Nog finns det ju pengar på marknaden alltid!» grinade karlen.

»Och Spets lär inte vara så noga om mitt och ditt,» tillade den andra.

»Oj, hvad ni äro för hjärtlösa, illvil-
liga människor,» jämrade sig Käpp-Lena.

Men Spets hade tagit öfverbalans åt
Käpp-Lenas kärra till och föll ner i sit-
tande ställning mot stallväggen alldeles
invid hennes häst, som drog öronen bakut
och gnäggade ilsket åt honom.

Dit kom Käpp-Lena sedan med fem-
markssedeln, som hon tagit upp, räckte
den åt Spets och sade:

»Se här har du dina pengar! Laga
dig nu in i stugan och sof ruset af dig!
Annars kastar du bort allt hvad du har.»

Spets tog sedeln med eftersinnande
min mellan sina båda styfva händer, fun-
derade något litet och sken så upp i ett
stort, fånigt löje. I detsamma kastade
han sedeln upp i luften igen och ropade
gladt:

»Kom hit bara, käringar och andra
— jag har pengar!»

»Inte kan man ju lämna karlen en-
sam och förstöra allt sitt,» sade Käpp-
Lena, vädjande till karlarna.

»Det är bäst du tar honom med dig
i kärnan din,» sade den ena af karlarna.

»Så har du honom och hans femmark,» tillade den andra.

Därpå begåfvo de sig, nöjda med sitt tillgörande, tillbaka till boden.

Käpp-Lena såg sig omkring ett ögonblick och samlade sina tankar. Det var omöjligt att hon kunde lämna Spets åt sitt öde i det tillstånd hvori han nu befann sig. Hon hade redan räddat honom från att bli ihjälslagen, och det tjänade till ingenting, om hon nu lät honom bli på egen hand. Och så han handskades med sina pengar sedan! Han formligen kastade bort dem.

Hon lutade sig ned mot honom:

»Se så — sätt dig upp i kärran, så får du följa med mig!»

»Hva-a?» sade Spets förundrad.

»Sätt dig upp i kärran, så får du följa med mig!» gentog hon.

»Hvarför . . . de-et?»

»För att du inte skall bli ihjälslagen och kasta bort dina pengar.»

»Ja — här är pengar!» sade Spets stolt och gjorde en ny rörelse åt barmen.

»Hvarifrån har du fått dem?»

Spets funderade. Sedan såg han upp med en blick så slug, att den nästan föreföll nykter, log ännu slugare och sade:

»Nå nå, gumma lilla, — man gör sig små förtjänster . . . det är ju marknad i dag . . .» lallade han.

»Har du stulit dem?»

Spets såg upp med en blick, som skulle föreställa sårad, rätade upp sig, där han satt, och när det ej var tillräckligt för att uttrycka hans stolthet, knaggade han sig upp längs väggen innan han svarade, i beskyddande och trygg ton, som för att lugna ett barn:

»Hvad säger du? Stulit! Ingalunda! Ingalunda, kära människa! Nog har man ju andra sätt att förtjäna . . . på marknader. Hvem har sagt att jag har stulit?» frågade han nästan nykter.

»Det var bara de där karlarna, men jag har inte trott det om dig.»

»Det har du alldeles rätt i,» sade Spets gillande. Sedan tog han sig med sin smutsiga hand öfver ansiktet och såg blodspår på den.

»Hvarifrån kommer det här blodet?»

»Du har ju hållit på att bli ihjälslagen, fast du inte minns det, och det var jag, som kom emellan och hindrade det.»

»Ihjälslagen! Prata inte strunt! Det var jag, som höll på att slå ihjäl dem. Tror du jag inte vet så mycket — håh!»

Spets knyckte föraktligt på axlarna.

Märkvärdigt nog hade Käpp-Lena den kvinnliga takten att ej motsäga honom. Annars hade hon aldrig fått uppoffra sig för en man. Det var kanske aningen därom som för en enda gång lade munkorg på hennes sanningskärlek. Hon teg.

Och medan Spets ett antal förnyade gånger tog sig öfver ansiktet för att se hvarifrån blodet kom, svingade sig Käpp-Lena fram till sin häst och gjorde den lös. Sedan vände hon sig till Spets och sade afgörande:

»Nå, — vill du komma med mig, så slipper du att få mera stryk och har dina pengar i behåll?»

»Hvart då?» frågade Spets ganska nyktert.

»Bort från staden.»

»Hvad har jag att göra på landet?»

»Nå — bli här då och sup dig full igen och få stryk och sof i tornet hos polisen, efter du vill det!»

Käpp-Lena tog hästen vid betslet och vände den till affärd.

»Men . . .» Spets tvekade. »Men hvart skall jag då komma?»

»Hvarför inte till mig — det finns rum nog i min stuga . . .»

Spets tittade förundrad på henne. Han ämnade göra någon slags tankeansträngning, men blef i detsamma varse att hon stod på endast ett ben, när hon höll hästen i tygeln, och utbrast:

»Se — du har ju bara ett ben!»

»Det är nog för mig. Jag reder mig med ett jag, så bra som andra med två.»

Hon knyckte till hästen och skulle ge sig af. Men då ropade Spets:

»Nej — nej! Ha inte en sådan brådska! Hvart ska vi fara då?»

Käpp-Lena höll sin häst inne ett ögonblick och såg sig om.

»Det har jag ju redan sagt dig. Kommer du, eller kommer du inte?»

»Har du brännvin då?» frågade Spets.

Käpp-Lena bar redan på läpparna en smackning åt hästen som svar, men återigen blef kvinnan henne öfvermäktig, hon skämdes nästan för sig själf, men svarade utan betänkande:

»Nog har jag väl till en välkomstsup, alltid!»

Spets knagglade sig nyttert upp i kärran och satt ganska stadigt där utan att ragla alltför mycket med öfverkroppen, men Käpp-Lena smackade åt hästen och for med sitt byte genom staden, där skymningen föll öfver marknadsstånden och ingen hade tid att göra sig lustig öfver paret i kärran.

* * *

Käpp-Lena var ingen skönhet. Vänför sedan sin barndom, då hennes vänstra ben »värkt bort», hade hon i stället för det en företagsamhet och en fast vilja, som redan tidigt gjort henne oberoende

af kommun och fattigvård, för hvilka hon annars varit af naturen bestämd. Med otrolig envishet och sparsamhet lyckades hon samla en liten summa pengar, mest genom att sälja hvetbröd på kyrkbacken om hälgdagarna. Den använde hon till att aflöna en karl, som hjälpte henne att bryta ett stycke bygd åt sig på socknens mark, hvilken man gärna afstod, till att bygga sig en koja och att köpa sig en häst och en ko.

När hon hade sitt bo i ordning, var hon öfver 45 år, men så kunde hon också känna sin ålderdom betryggad och blicka stolt tillbaka på ett sträfsamt lif och ett lyckligt resultat af detsamma.

Det hade aldrig kunnat falla någon in att Käpp-Lena gick i giftastankar. Men en dag, ett par år efter sin bosättning, tog hon ut lysning med f. d. indelta soldaten Spets. Därförinnan hade det visst gått underliga rykten om att hon hyste den numera illa beryktade soldaten hos sig, och det haglade spefulla anmärkningar öfver henne, när hon som förr om söndagarna sålde sitt hvetbröd

vid kyrkan. Men hon lät folk prata, viss på att hon kunde göra hvad hon ville och medveten om att hennes en gång förvärfvade aktning icke var så lätt rubbad.

Men när pastorn själf en gång förbrådde henne ett sådant öppet trots af Gud och människor, svarade hon på förmaningen genom att en vecka därefter taga ut lysning med Spets.

Det blef skratt och prat i socknen, förstås, och alla kloka människor spådde hennes olycka. Pastorn kunde ej låta bli att för sin samvetsfrids skull kalla henne upp till ett samtal i enrum, under hvilket han gaf henne små vinkar om Guds barmhärtighet och att det kanske kunde vara nog botgöring om hon började gå regelbundet i kyrkan i stället för att sälja hvetbröd utanför. Ty ett giftermål med Spets skulle säkert göra frukterna af hennes sträfsamma, ensamma lif om intet.

Men Käpp-Lena svarade att om hon en gång väckt förargelse i socknen genom att hysa Spets hos sig, så skulle hon

också ställa allt tillrätta genom ett giftermål.

Det var skäl som höllo, och på tredje söndagen vigde pastorn i sockenstugan de två till äkta makar.

Det var icke alldeles ensamt kärleken, som förmådde Käpp-Lena till det steget. Ty om hon än icke kunde värja sig för att hysa ett visst medmedlidande blandadt intresse för den beryktade Spets, så var det visst icke hennes mening att göra honom till sin äkta man, när hon enleverade honom från marknaden, slagsmålen och brännvinet. Det var endast ett försök, för att se hvad han dugde till.

Hon hade sin erfarenhet af att hennes lilla jordbruk och de små körslor det fordrade gick efter noter endast då hon själf kunde utföra allt. Men plöja sin sved t. ex., det kunde hon inte, hon med sitt enda ben. Så godt som allt annat arbete utförde hon själf. Hon till och med högg själf sitt behof af ved ute i skogen, och släpade hem det. Hon skar

sin råg och sitt korn själf, men lät tröska det hos grannarna.

Nu hade det händt att åkern gaf dåligt — naturligtvis för att den var illa plöjd. Och så hade det händt att den lilla skörden blef ändå mindre när den tröskades hos grannarna. Då det just nu i slutet af september gällde att få säden tröskad, hade hon funderat ut ett sätt att låta det ske i sin egen badstu. Och Spets var mannen, som skulle göra det. Dessutom fanns det en mängd andra sysslor för honom, om han visade sig duglig.

Dessa voro de yttre skälen till hennes beslut att antaga sig honom. De inre såg hon med flit förbi. En människa på ett ben, om fyrtiofem år, med ett ansikte af pergament och en kropp, bruten af allehanda mödor, ville väl ej med öppna ögon se sig själf i löjlig dager.

Försöket med Spets utföll öfver all förmodan väl. Det var visst litet dispyt om det utlofvade brännvinet vid hemkomsten, men Käpp-Lena visste att behandla sin karl. Dagen efter var Spets

nykter, tog i med arbetet och gjorde det tämligen väl undan, emedan Käpp-Lenas pretentioner ej voro stora. Dagen därpå var han återigen nykter och arbetade. Och så gick det i en månad, utan ett ord af missämja.

Spets fann sig ovanligt väl af det måttliga arbetet och den stränga hustukten. Hans goda lynne kom igen, och han skröt för Lena värre än någonsin. Och hon hade återigen den kvinnliga takten att låtsas tro honom.

Därför stannade Spets kvar, arbetade måttligt och skröt omåttligt. Käpp-Lena tyckte om hans sällskap och mätte upp en rågskörd, en hel tredjedel större än den i fjol.

Men just söndagen därpå läto de första spefulla anmärkningarna höra sig vid kyrkan. Ännu ett par veckor, och pastorsns förmaningar kommo Lena till del.

Då tog hon mod till sig och friade till Spets, eftersom han icke gjort det, trots alla hennes vinkar. Och hon fick ja efter en eller två dagars betänketid.

Sitt bröllop firade de genom att efter vigseln köpa en kanna brännvin, hvilken Spets drack ur till en tredjedel på hemvägen. Käpp-Lena sade ingenting, — man gifter sig väl icke alla dagar, tänkte hon. Om kvällen lade hon sin man till sängs, läste in ett halfstop brännvin som han ej förmått förtära, och såg framtiden hoppfullt emot. Spets hade ej varit oregerlig, utan bara druckit och druckit och skrutit med sina framgångar hos könet.

* * *

Allt gick väl långt fram på det nya året.

Då fick Spets en gång lof att fara ensam in till staden för några uppköp. Det var första gången Käpp-Lena tillät det, bara för att visa att hon hade förtroende till honom och vågade anförtro honom både pengar och häst. Och det lönade sig. Spets var icke alldeles utan sin lilla hederskänsla, men ännu hade ingen människa förstått att vädja till den så, som hans hustru.

Han kom hem redan på aftonen samma dag, bara halffull, men med en hel brännvinsankare i släden.

»Hvad vill det säga? Hur har du fått så mycket brännvin?» frågade Käpp-Lena och spärrade upp ögonen.

»Tst — tst!» hväste Spets och blinkade knipslugt.

»Och hvar har du mina uppköp?»

»Här!»

Spets visade stolt på dem, där de lågo i slädbottnen.

»Men hur i Guds namn har du köpt brännvinet då?»

»Jag har mina utvägar, jag,» sade Spets förnöjd.

»Men hvad ska vi göra med så mycket brännvin?»

»Begriper du rakt ingenting, min gumma lilla?»

Spets stod och såg triumferande på Lena. Nej, hon begrep icke det ringaste! Då ställde Spets sig framför brännvinsankaren med händerna i sidorna och myndig min.

»Jo du, vi ska bli lika rika som handelsmännen i staden,» sade han. »Här går mycket törstigt folk på skogshygge om vintern, och jag vet bäst själf hur bra en sup smakar i kylan. Vi ha trettio mark ren behållning, när den här tunnan är slutsåld. Och jag har fått den på så goda villkor, att du inte kan tro det.»

Käpp-Lena motsatte sig kraftigt och bestämdt hela den briljanta affären och befallde Spets att i morgon dag föra brännvinsankaren tillbaka dit, därifrån han fått den.

»Nog är du bra barnslig,» sade Spets.

»Barnslig! Skall jag bli lönkrögerska kanske?»

»Nå, så hittade du också på ett fult namn åt en god förtjänst! Hvem har sagt att du skall bli lönkrögerska? Det är min affär, det här, och den kan icke mer gå tillbaka.»

»Hvarför inte?»

»För att det ingick som bestämdt villkor i kontraktet att jag skulle hämta ankaren tom tillbaka, annars blir jag genast angifven för länsmannen. Men

om jag får sköta om saken som jag behagar, så ha vi trettio mark inom en vecka eller två. Och det vill du väl inte gå miste om, eller hur?»

Käpp-Lena förebrådde Spets att han gått in på så farliga villkor och sade att han aldrig skulle ha fått brännvinsankaren af handelsmannen, om de ej vetat i staden att hon, Käpp-Lena, stod som säkerhet i affären.

»Ja, men nu har jag den. Och du vill väl inte få en utsökning på halsen eller en angivelse för lönkrögeri, innan vi förtjänt så mycket som en penni på affären?»

Spets blef värtalig och utvecklade alla fördelarna af minuthandeln, vädjande till Käpp-Lenas icke alldeles utvecklade vinstbegär. Och hon gaf sig slutligen till tåls, fast hon visst inte trodde att brännvinet skulle komma någon annan till lifs än hennes egen Spets.

Huru förvånad blef hon icke, när Spets den följande dagens eftermiddag kom hem alldeles ordentligt från virkeshyggerna i skogen med endast en helt

lindrig flors-hufva och tio mark i fickan! Hans humör var glänsande, och med sin kända vältalighet fann han på så bevekande skäl till sin binäring och framställde den i så vacker dager, att Käpp-Lena måste småle, när han nöjd och stor-skrattande gned sina händer och vred sina mustascher på oefterhärmligt herr-gårdsmanér.

Men den här brännvinsankaren skulle bli den första och den sista, det var Käpp-Lenas uttryckliga vilja.

Det blef bara den första. Ty på en vecka hade den gifvit sina reda trettio-två mark i ren behållning, och faran af att Spets for på sina färder in i skogen var alls ingen. Till råga på frestelsen söp sig Spets icke redlöst full och oregerlig, utan kom hem glad och nyter med fickan full af klingande silfvermynt. Det var en för märkvärdig karl att förändra sig med ens!

Våren kom och den stora virkes-afverkningen i skogarna blef slut. Då öfvertalade Spets Käpp-Lena att flytta rörelsen in i deras stuga, som sken af begyn-

nande välstånd. Och Spets forslade ankare på ankare från staden, trakterade sina gäster frikostigt och mottog i smyg betalningen. Han var en värdshusvärd som få, hvilka skröto med lagliga rättigheter, och den ojämna skogsvägen, som ledde från landsvägen till Käpp-Lenas stuga, började bli riktigt väl uppkörd af alla glada kunder.

Frampå sommaren hade Spets det obehaget att nödgas börja trakassera med en granngårdsdräng för att få ut betalningen för alla de supar han fått på kredit. Drängen nekade helt fräckt, och när han en gång af Spets blef utsatt för en svår skymf i andras närvaro tog han hämnd genom att samla vittnen på den olofliga handteringen i Käpp-Lenas stuga och angaf de båda makarna för länsmannen.

De blefvo instämnda till hösttinget och fälldes till stora böter för lönkrögeri. För att betala dem nödgades Käpp-Lena sälja sin häst, just när höstplöjningen skulle börja.

Efter den betan hade Spets svårt att trifvas hemma. Han gick som med ondt samvete och såg det lilla jordbruket gå i lägervall, emedan de ingen häst hade, med hvilken de kunde hålla det uppe. Käpp-Lena hade blifvit nedstämd, och han fick höra dagliga förebråelser af henne för att han bragt dem på fall.

Därför var han försvunnen en morgon och kom ej tillbaka på flera veckor. Han hade börjat sitt gamla lif igen. På höstmarknaden blef han fast för första resan stöld. När han suttit af straffet, kliade det honom åter i fingrarna. Spets var ej utrustad med stor karaktersstyrka, och han sökte ej skydd för frestelserna hos Käpp-Lena. Därför syndade han igen, och när han föll den tredje resan, fick han lifstidsunderhåll i länshäktet.

* * *

Käpp-Lena satt kvar i sin förfallande koja i sorgsna funderingar öfver världens gång. Albuskarna på svedjelandet hade längesedan växt höga öfver hennes lilla

jordbruk, och kostackaren blef gammal och sinade af. Och hon hade ej längre krafter att möta det tilltagande förfallet. Efter sin olycka med lönkrögeriet orkade hon ej taga ihop med arbetet på allvar.

Hon mjölkade sin ko så länge den lefde, bakade sitt sura hvetebröd och sålde det som förr om söndagarna på kyrkbacken, men det hade gått tillbaka också med den affären. Folk drog sig för henne, hon hade fått dåligt rykte, och så hade det uppstått yngre och mera tilltalande konkurrenter, än den gamla, ökända Käpp-Lena.

Den enda, som någon gång visade henne vänlighet var prästgårdsfrun. Vid ett samtal med henne samlade Käpp-Lena en gång sin lifserfarenhet i följande sentens:

»Nog är det märkvärdigt med det brännvinet, att det skall vara till förbannelse, fast man inte själf dricker af det ens!»

Och på tal om sin ålderdom sade hon:

»Jag har redan en gång räddat mig från fattighuset, och numera få de mig inte dit.»

Och det var sant. Ty en höstnatt brann Käpp-Lena inne i sin koja. Ingen visste berätta hur elden kommit lös.

TRETTIO-ÅRIGA KRIGET
— OCH VARGARNA.

EN HISTORIA FRÅN POJKÅREN.

Jag var omkring elfva år gammal, hade informator hemma på landet i norra Tavastland och informerades för inträde i latinlyceet följande höst. Det var en vinter, som bibringade mig fler insikter i den stilla landthushållningen bland drifvorna i en aflägsen bygd, än i de prima vetenskapliga principia, på hvilka min klassiska bildnings tempel skulle resas upp. Bland dessa mina ungdomliga erfarenheter om lifvet på landet står en hemsk händelse alldeles ensam och breder ut sin skräck öfver hela denna period i mitt lif.

En knapp half mil från min faders egendom hade jag mitt umgänge — tvenne likasinnade, jämnåriga pojkar. Vi besökte hvarandra regelbundet och förde den långa

hösten igenom ett ordnad och oafbrutet trettio-årigt krig, hvars stora träffningar och viktiga vändpunkter afgjordes vid våra ömsesidiga visiter. Vi hade just vid den tiden fått börja läsa Topelii Fältskärns berättelser, och allas vårt inneboende krigarmod slog ut i full flamma under inflytandet af lektyren.

Vi hade icke alldeles lätt att enas om hvem som skulle få leka Gustaf Adolf i kriget; hans ädelmod, hans segrar och hjältedöd lockade oss alla tre lika, utom att vi patriotiskt taget allra helst och med den största inspirationen utförde just hans stora värf.

Jag var den starkaste och mest företagsamma och usurperade Gustaf Adolfs rol för min del ensamt — i början. Att de två andra gemensamt fingo representera den katolska öfvermakten gjorde dem föga nöjda. Jag segrade, och måste efter historiens bokstaf segra öfver dem, trots att de voro två. Jag tror också att det blotta historiska medvetandet om att jag var Gustaf Adolf gaf mig dubbla krafter, men mina fiender halfva, ty jag gick i

själfva verket nästan alltid af med segern och göt mitt rödaste hjältenäsblod på förmaksmattan — Lützens kullar — i fullt och fast medvetande att jag gjorde det för religionsfrihetens stora sak.

Men när mina oafbrutna segrar i längden blefvo motparten alltför outhärdliga, appellerades till föräldrarnas högsta domstol, och de rådde oss salomoniskt att skiftesvis utföra hjältekonungens rol, så att segern icke skulle stanna hos mig ensamt. Resultatet blef det, att första gången jag lekte Tilly, så gjorde jag det med hela min gamla, rättrogna Gustaf-Adolfs-hänförelse, och jag högg den gången så tappert in på svenskarna att den rätte Gustaf Adolf fick ömkligt stryk af öfvermakten. Katolikerna jublade, jag började trotsa historiens och rättvisans gång, och det trettio-åriga kriget skulle troligtvis slutat illa för trosfriheten om icke föräldramyndigheterna återigen ingripit och förskaffat sanningen och svenskarna deras rättmätiga seger genom att förehålla mig det mot all förnuftig lag

och välskrifven patriotisk historieskildring stridande i mitt uppträdande.

Så måste då Gustaf Adolf få behålla segern äfven när jag lekte Tilly eller Pappenheim; men för det medgifvandet åt historiens bokstaf tog jag fruktansvärd hämnd, när det återigen blef min tur att böja knä och hålla bön med de svenska trupperna före slaget vid Lützen...!

I allmänhet voro vi alla tre mycket ädla, när vi voro Gustaf Adolf och när vi segrade, men trots min egenmäktiga ignobla krigslycka som Tilly, tror jag att jag ändå var den allra ädlaste, när jag visste att jag skulle hembära segern. Ty jag kommer ihåg att jag då och då företog mig att fortsätta vårt trettio-åriga krig alldeles på egen hand mellan våra besök hos hvarandra, och då öfvermakten, som jag skulle besegra, under sådana omständigheter naturligtvis fattades mig, utnämnde jag vår stora gårdshund Kastor till de allierade katolska arméernas representant.

Det blef heta strider vi två utkämpade. Förpostfäktningarna började oftast

midt på golfvet, men huru det var lyckades jag med min öfverlägsna krigskonst, genom att angripa de allierade både i fronten och flanken på en gång, förlägga det vildaste, afgörande handgemänget under ett bord — för det mesta köksbordet — ty Kastor var förbjuden allt tillträde till den del af våningen, där de stoppade möblerna, mattorna och den egentliga herrskapsprakten tog vid.

Ja väl, — nu ägde jag en icke obetydlig fördel i kampen mot Kastor i mina ganska fasta pojknäfvar, som alldeles opåtaladt kunnat gång på gång förskaffa mig segern öfver min motståndare, om jag icke funnit det ovärdigt Gustaf Adolf att slåss med ojämna vapen. Hvad gjorde jag då? Jo — midt under det hetaste handgemänget stoppade jag händerna i fickorna och angrep den katolska hären endast med dess egna vapen: — tänderna!

När tumultet var slut, kungen fallen, och när hans häst galopperat nog framför fronten, kröpo de tappra härarna fram under bordet, den katolska ruskade på

sig, och den svenska hade munnen full af hundhår efter nappataget.

Kan man tänka sig en ädlare strid och ett mera storsint val af jämna vapen?

Sålunda fortgick tretto-åriga kriget med växlande krigslycka, ombyte af hjälteroler, förtviflad kamp under köksbordet med Kastor, icke mindre häftiga träffningar med granngårdspojkarna och slutligen med ett ståtligt *Te Deum* på pianot, när de blodigaste slaktningarna utkämpats mellan oss pojkar och vi förmått äldsta syster att gifva segern en värdig gloria med något koralartadt stycke, som hon kunde spela utantill.

Under julferierna flammade stridslystnaden i synnerhet upp, emedan vi hade mera ledighet och kunde oftare komma tillsammans. Det var mot slutet af dem, en smällkall dag i januari. Jag var i turen att leka Gustaf Adolf vid vårt nästa sammanträffande, och det gaf mig ingen ro. Vid middagsbordet lyckades jag öfvertala informatorn att bli mig följaktig på ett besök hos grannarna, där det naturligtvis fanns en dragningskraft äfven för

honom i husets näst äldsta dotter. Emedan vi helt nyligen varit där, kom det icke i fråga att vi om kvällen skulle afhämtas med häst, utan vi skulle i god tid förfoga oss hem till fots. Det var barbariskt handladt mot oss, men för mig hägrade Lützensgern och för informatorn ett i mitt tyckte mycket löjligt och för en fullvuxen karl nedsättande tumansprat med den näst äldsta i vinterskymningen. Och så drogo vi åstad strax efter middagen.

Aldrig har Gustaf Adolf segrat med mera aplomb än när vinterskymningen den dagen föll i granngårdens stora, tomma och ekande sal. Slaktningen fick en lifslevvande, hänförande prägel af verklighet genom att den näst äldsta fann på att spela upp Finska rytteriets marsch i trettio-åriga kriget midt under det ilsknaste handgemänget, just när svenskarnas vänstra flygel sviktade och finnarna, anförda af Lennart Torstensson, gjorde under af tapperhet. De kända tonerna satte mig i ett sådant äkta, urfinskt raseri, att jag i segerruset bröt sönder en löst sittande stolkarm och anföll den usla allierade

öfvermakten med blanka vapen för att hämnas hjältekonungens död...

Jag hindrades att göra segern fullständig genom de högljudda protester katolikerna inlade mot mitt krigsföringsätt. Marschen hörde upp, stolkarmen vreds ur min hämnande hand af den näst äldsta, och i stället för *Te Deum* skulle jag göra en nedsättande afbön för mitt kraftiga sätt att förvissa mig om segern. Det hjälpte föga att jag med en stämman, som icke tålde motsägelser, skyllde på segerruset och den berättigade, harmfulla känslan att jag i egenskap af svenska armén hämnades den store kungens död. Mina argument erkändes icke af högsta rådet, jag hade förverkat segern och brutit mot våra krigsartiklars första, viktiga paragraf att aldrig använda andra vapen än dem naturen försett mig med.

Det blef en ledsam och svår förstämning efter slaget vid Lützen. Stridens svallvågor, som under hela julferien gått höga och farliga i sinnena, hade nått sin höjdpunkt i kväll, och de voro icke så lätta att stäcka efter stormen. Våra sin-

nen voro i uppror, hatet blixtrade ur våra ögon. Afbönen i stället för Te Deum blef mig en neslig skymf. Jag vägrade att göra den, och hela det välordnade trettio-åriga kriget hotade upplösa sig i allvarlig, all lag trotsande fiendskap mellan de krigförande makterna. Den hittills så orubbliga manstukten vacklade, och de små, personliga lidelserna började spela en oroväckande, demoraliserande rol.

Icke en gång kaffet med dopp, som af en kvinnlig diplomat bars in i den numera nästan mörka salen, förmådde dämpa de lössläppta, rasande passionerna. Den förolämpade, redan döde Gustaf Adolf, reste sig ånyo med ett föraktfullt leende på läpparna bland sina fallne kämpar och försökte ett sista obehakadt ögonblick utkräfva en hetsig hämnd på katolikerna i ett mindre uppbyggligt och regelrätt, men mycket ilsket litet slagsmål med händer och tänder, som i dunklet ostördt och ganska tyst kunde äga rum i den mörkaste vrån af salen. Men den gången vardt öfvermakten starkare, om det sedan

berodde på svikande krigslycka eller på för litet kallblodig strategisk konst. Alltnog, Gustaf Adolf kom ifrån det nachspielet med huden full af stryk, sitt rockuppslag rifvet, tårar af harm i ögonen och ett vildt men fast beslut att aldrig mer inlåta sig på kamp med så ovärdiga fiender, som icke ens läto klå sig så mycket det behagade hans svenska majestät.

Det beslutet satte jag genast i verket genom att utan ett ord till afsked rycka åt mig min paletå i farstun, störta ut i vinterkvällen, slå farstudörren så hårdt igen om mig att hela huset skakade som vid jordbäfning och efter dessa uttryckliga afskedsceremonier med hopbitna tänder, jäsande af bitterhet och rättmätig harm, med brännande kinder och allt ännu knutna näfvar alldeles ensam anträda den långa farliga reträtten hem midt igenom vinternattens fasor.

Detta sista, stora och tappra drag skulle om någonting öfvertyga mina lågsinnade fiender om rätta halten af Gustaf Adolfs mod!

Med en tyst triumf kom jag nu ihåg att jag i stridens hetta lämnat själfva min fyllda kaffekopp med doftande varmbröd stående på fönsterbrädet i salen. Så stolt och öfverlägset kunde endast jag, den rätte Gustaf Adolf, handla. Men i tankarna såg jag Tilly och Wallenstein på det öfvergifna slagfältet likt lumpna marodörer störta sig öfver krigsbytet...!

I början af denna min stolta och storartade reträtt jublade jag för mycket öfver själfva sättet hvarpå jag gjort den, för att riktigt klart sätta mig in i dess vedermödor och faror. Själfva den allvarliga, tysta vinternatten fick ett egenomligt skimmer af att bara höra till leken, stjärnorna tindrade uppmuntrande åt mig mellan glesa skyar, och jag tog dem till himlaborna vittnen på min väldiga hjältebragd. Ännu efter det jag halfsprungit i tio minuter, gjorde jag knappast reda för mig att det redan var natt, så upptagen var jag af mitt lysande återtåg och sättet på hvilket jag räddat den gamla svenska äran. Men när den allra första tillfredsställelsen och den häftigaste

förbittringen blåst bort med nordostvinden, som strök öfver åkrarna och hopade yrsnö på den nyplogade vägen, började jag finna mitt återtåg smått kusligt. Ännu så länge höll min stolthet mig styf, särdeles när jag tänkte på hvad de andra skulle säga om mitt mod och hvilken min informator skulle sätta upp, när han kom hem efter att ensam i natten ha gått samma hemska väg som jag. Men också denna min stolthet började gifva vika för en nykter känsla af otrygghet, för att icke säga rädsla. Jag stod allt mer oblidkeligt ansikte mot ansikte med verkligheten och vinternatten och hade nära en half mil öde väg framför mig.

Jag visste godt att man icke på tio år sett till vargar i hemtrakterna, men likafullt kunde jag icke värja mig för tanken att de ströko omkring i stora skaror icke långt ifrån mig. Hvem kunde så noga veta hvar de hade sin gång, och det fanns inga höga gärdesgårdar rundt omkring socknen, som skyddade den för vargbesök. Då vargarna ströko fria omkring annorstädes i landet, hindrade dem

ingenting att uppträda här, hvarför inte just denna kväll. De snöbetäckta åkrarna lågo så vida och förskräckande tomma att jag nog på dem kunnat upptäcka ett levande väsen på långt håll, om de bara hållit till där. Men det gjorde de naturligtvis icke. Ty långt borta i fonden drog skogen sitt hemlighetsfulla, dunkla streck rundt omkring synkretsen, och det var i det dunklet alla vinternattens fasor och vargarna gömde sig. Där lurade de i stora, mörka massor, färdiga att när som helst rusa fram och sönderslita mig. Och det värsta var att vägen förde in just i det hemska dunklet ett godt stycke ifrån mitt hem, och jag hade att passera en kvarts timmes skogsväg, innan ljuset från våra matsalsfönster slog välkomnande emot mig.

Det erbjöd sig visst en liten, feg tröst för mig, jag påminde mig en barnsaga af Topelius, som hette »Stjärnöga» och i min börjande ångest försökte jag taga fatt på den. »Stjärnöga» var en liten flicka, som högt uppe i Lappland genom

föräldrarnas vårdslöshet ramlade ur lappsläden och blef liggande i drifvan. När nu vargarna kommo, nosade de endast taktfullt på henne, utan att göra henne illa. Men det var för att de genast kände doften af hennes oskuld, och en sådan lukt tilltrodde jag mig med fog icke att kunna frambringa. Dels var jag långt ifrån icke så oskyldig som »Stjärnöga», dels passade det alldeles icke att Gustaf Adolf och den tappra svenska hären, stadda på ett ärofullt återtag genom natt och drifvor, skulle taga sin tillflykt till små lappflickors oskuld, så snart vargarna visade sig. Nej, kom det vargar, så nog fick jag stå mitt kast och bli uppäten, — det var både visst och oundvikligt.

Alldeles ofrivilligt såg jag mig ry-sande omkring efter någon åkande eller gående, som jag fått göra sällskap med genom skogen, men icke ett lefvande väsen fanns att upptäcka så långt ögat bar i nattdunklet. Jag stannade för att lyssna efter en bjällra, hvilken skulle närma sig någonstans ifrån, men tystnaden var så skrämmande stor att jag genast hörde

upp med lyssnandet och gaf mig att springa ånyo, för att mina egna steg och mitt bultande hjärta skulle öfverrösta det hemska, milsvida tigandet rundt omkring.

Efter yttermera tio minuters häftig språngmarsch var jag nära det skrämmande skogsdunklet. Jag stannade med klappande hjärta och susande öron för att hämta mig och fatta det afgörande beslutet. Jag hade intet annat val, än att begifva mig in i skogen, om jag icke ville uppgifva hela äran af mitt lysande återtåg, vända om igen och snopen gå tillbaka till det fientliga lägret. Dessutom var det numera två gånger längre väg dit, än hem. Inför det nesliga alternativet flammade Gustaf Adolfs-modet upp på nytt, jag blef åter både hjältekonung och svensk armé på en gång, och i medvetandet af att såsom den senare vara både dödsföraktande och manstark, bröt jag med sammanpressade läppar in i skogen, förtvifladt besluten att bjuda all världens vargar och skrämmande skogsmörker spetsen.

Det bar af på snabba fötter mellan de höga furustammarna; jag gjorde med flit mina steg så lätta och tysta som möjligt för att ej locka vargarna. Och för att gjuta ändå mer mod i mitt bröst tog jag upp Finska rytteriets marsch, helt tyst inom mig, förstås, tänkande mig melodien i takt till mina bevingade steg, utan att låta ett ljud af den ståtliga marschen bryta fram i toner — allt för vargarnas skull.

Jag kunde ej frigöra mig från känslan af att öfverfallet lurade på mig bakifrån — det enda ställe jag icke kunde bevaka med ögonen. Därför vände jag oafbrutet hufvudet. För hvarje takt i marschen kastade jag det i raskt militäriskt tempo än åt höger än åt vänster, men hade likafullt alltjämt den hotande punkten rakt bakom mig.

Mitt stolta och själfmedvetna återtåg blef allt mera likt en vild flykt. Icke undan de allierade katolikerna förstås, utan undan en stor, osynlig, allestädes närvarande fiende, som kanske bara fanns i mitt dåliga samvete, men som tog skep-

nad af en flock glupande, grågula vargar, med hängande, blodiga tungor och hemskt lysande ögon. Midt under min ilmarsch och de tysta, men modiga takterna af Finska rytteriets marsch, gjorde sig nämligen mitt samvete helt plötsligt gällande, förebrådde mig min storslagna reträtt och visade mig hela mitt handslingsätt i ett nytt, för mig alldeles icke smickrande ljus.

Jag hade icke tid att parera dess anfäktelser, och då hämtade det vargarna allt närmare i hälarna på mig, tills de flämtande och hetsande hördes alldeles tätt bakom den obevakade punkten, därifrån de när som helst kunde nå mig i ett enda språng. Jag kände redan ett par kraftiga käkar gripa tag om min nacke, då skogen i detsamma tog slut och jag ilade ut på fria fältet helt nära hemmet.

Ljuset från matsalsfönstren lyste upp snön ett långt stycke mig till mötes, men i det ljuset upptäckte jag rakt framför mig just de fiender jag trott mig ha i hälarna.

Jag stannade och blef i ett nu alldeles iskall, fast mössan klibbade mig i pannan af svett. I det ovissa återskenet på snödrifvan från lampan i matsalen syntes tre, säger tre, mörka kroppar röra sig i kretsar, taga sällsamma skutt omkring något föremål och alltemellan lyfta upp hufvudena för att lyssna. Jag var icke längre ifrån dem, än att jag mycket väl under ett blixtnabbt och andlöst ögonblick kunde iakttaga alla deras egenomliga rörelser.

Det låg en ganska hög gärdesgård mellan mig och vargarna, endast några famnar på sidan af vägen. Jag klargjorde min vådliga situation i ett nu för mig, insåg att just gärdesgården skulle bli min räddning och sprang utan att tveka fram emot den midt genom snödrifvan vid vägkanten, som steg mig till midjan. Men jag hade i brådskan icke tagit landsvägsdiket med i beräkningen. Hunnen halfvägs till den räddande gärdesgården, gaf drifvan plötsligt vika under mig, jag sjönk ner ända till halsen

i diket, och då svindlade det för mina ögon, — jag var förlorad!

Ett kort och oförgätligt ögonblick trodde jag skräcken ensamt skulle taga lifvet af mig. Mina pulsar upphörde att slå, hjärtat stod stilla, och jag förnam det ungefär lika hopplöst som när man i drömmen släpper sitt tag och faller utför ett bråddjup af ofelbart mördande djup. Tyvärr repade jag mig genast, mina tankar voro klarare och min fattning beslutsammare än någonsin, men hvad skulle jag med klara tankar och beslutsamhet, då jag icke förmådde kafva mig upp ur diket! Den mjuka snön gaf vika för mina våldsamma ansträngningar, jag satt ohjälpligt fast för ögonblicket och behöfde minst en minuts arbete för att nå fram till gärdesgården. Nu berodde det bara på om vargarna redan fått korn på mig...!

Där jag stod med endast hufvudet och den ena armen öfver drifvan, kunde jag icke se någonting, men jag räknade ut att redan mitt första, häftiga språng i drifvan alldeles nödvändigt måste höras

af vargarna. De hade mycket goda öron, och åtminstone skulle det buller jag nu gjorde ofelbart draga deras uppmärksamhet på mig. Under inflytandet af den klena trösten, arbetade jag ursinnigt att komma upp, medan det vimlade af räddningsprojekt i min hjärna.

Hade jag ens varit så nära gärdsgården att jag nått den med händerna och kunnat bryta lös en stör åt mig till vapen, så skulle jag mött det nästa ögonblicket med mera tillförsikt! — Men nu nådde jag med armen jämnt så långt, att jag insåg omöjligheten af allt försvar just nu . . .

Att rädda mig genom flykten var naturligtvis icke att tänka på. Skrika? Nej, då skulle vargarna allra säkrast hitta vägen till mig! Gömma mig? Under drifvan! Ja, det är en idé!

Men just när jag skall huka mig ner för att göra ett försök, hör jag långa, tassande språng på andra sidan gärdsgården, ser en mörk, luden kropp genom dess springor och hör flåsandet af den första vargen. Ögonblicket därpå urskiljer

jag de två andra, som med långa skutt sätta i riktning rakt emot mig genom snön på åkern, som icke stort tycks hindra deras fart.

Jag vet icke hvarifrån jag fått mina krafter, men i ett nu är jag ur diket och framme vid gärdesgården, rifver lös ur den en stör till vapen åt mig och spejar med stören i händerna på mina fiender. Jag har länge sedan gjort upp min räddningsplan, jag vill klättra upp på gärdesgården och längs den praktisera mig fram till gården. Jag har så godt hopp och är så litet rädd nu, när faran är öfverhängande, att jag alldeles glömmer att ropa på hjälp, fast jag säkert kunde göra mig hörd ända till gården.

Den främsta vargen stannar ett ögonblick och betänker sig, när den hör brakandet af stören, som jag bryter lös åt mig, men strax därpå tager den ett beslutsamt språng närmare och betraktar mig genom gärdesgårdsspringan blodtörstigt, med fula spetsade öron och öppnad gap. I dunklet kan jag urskilja att den är grågul med mörka fläckar och har

storleken af en duktig hund. Strax bakom den flåsa de andra två och komma allt närmare. Jag är just i färd med att börja klifva upp på gärdesgården, då den främsta vargen med ett stort språng sätter öfver den och befinner sig åtta steg ifrån mig på samma sida. Nu vågar jag icke längre ens för en sekund vända ryggen åt den och klättra upp, griper därför hårdt om min stör, trycker ryggen mot gärdesgården och är besluten att sälja mitt lif så dyrt som möjligt.

Återigen får jag förnimmelsen att jag är Gustaf Adolf, men denna gång är jag det på fullt allvar och har hjälte-döden rätt framför mina ögon. Och så måttar jag ett väldigt slag åt besten, när den naturligtvis icke, men har tillfredsställelsen att se den draga sig vördnadsfullt tillbaka undan mitt hugg. Jag är alls icke rädd längre, jag är med lif och själ inne i den nya, allvarsamma leken och »hackepeliten» inom mig lyfter stören med envist mod och är beredd på ett nytt anfall.

Det knakar ånyo i gärdesgården, — det är vargen nümro två, som sätter öfver den och stannar bredvid sin kamrat tio steg ifrån mig. De stirra lystet på mig, de blodiga tungorna hänga dem ur gapet, endast ögonen lysa icke så hemskt som jag sett vargögon göra det på vinterbilder från stepperna. Där stå de alldeles still och hålla krigsråd, de synas mig icke riktigt hugade för ett omedelbart anfall, och det far som en blixtnögen genom mitt hufvud att jag kanske ändå, när allt kom omkring, besatt »Stjärnögas» doft af hemlighetsfull oskuld, efter de ej genast angrepo mig. Under det första intrycket af denna oväntade egenkap, företager jag mig att tindra med ögonen så mycket jag förmår, för att öfvertyga vargarna om att jag verkligen är släkt med »Stjärnöga», och jag bjuder samtidigt till att känna mig riktigt oskyldig, alldeles som när jag fått förlåtelse af mamma för någon odygd och vill somna lugnt. Jag försöker till och med känna lust att klappa och smeka bestarna och locka dem till mig med smeknamn.

I detsamma sätter den tredje vargen öfver gärdesgården helt tätt invid mig. Jag glömmer Stjärnögspolitiken för den öfverhängande faran, fäller stören med full kraft det ludna odjuret i nacken, men träffar endast dess bakben. Djuret ger till det allra ynkeligaste gnäll, så likt Kastor, när den får spela Tilly, att jag fäller stören af förvåning och ropar:

»Kastor!»

Vargen viftar skamset och vänligt på svansen likt en hund, som fått stryk. Det följande ögonblicket jaga alla tre vargarna bort längs vägen under fullt hundskall för att möta en ensam vandrare, hvars mörka silhuett syns mot snön inne på skogsvägen.

»Fy — Kastor! Skäms du inte att skälla på eget folk!» hör jag informatorns röst.

Min stör blir liggande i drifvan. Jag lyckas denna gång komma lättare öfver diket, och hvit som en snögubbe kilar jag den återstående korta vägen hem. På gården ser jag en främmande

kurslåde, och i köket får jag veta att forstmästaren gästar oss öfver natten.

»Har han hundar med sig?»

»Ja, det har han. Två stycken! Han var nyss ute i köket och bad oss ge dem mat.»

Min kamp med vargarna blef känd genom informatorn, som jag oförsiktigt invigt i min hemlighet. Tillika blef den afslutningen på det trettio-åriga kriget. Gustaf Adolfs hjälteande fick ro, Tilly, Pappenheim och Wallenstein också. Men med granngårdspojkarne lefde jag likafullt på krigsfot ända till påsken. Kastor gick och haltade på vänstra bakbenet några dagar efter varganfallet. Jag gaf honom i smyg allehanda läckerbitar från matbordet till tröst och tack.

Hvarannan natt hela vintern igenom drömde jag att jag var »Stjärnöga», låg i drifvan och lät mig pånosas af vargarna, samt räddade mig hvarje gång genom att dofta oskuld och tindra med ögonen.

SÅNGARLÖN.

Ur skalden Arvid Oscar Fontelius' efterlämnade papper.

»Det är snart ett år sedan min aftagande produktionsförmåga ingick det afgörande förbundet med min pliktkänsla och min familj och dref mig att söka lefvebröd hos mina forna dödsfiender. Publicisten och framskridtsmannen inregistrerades bland det offentliga ordets väktare, sedan han arbetat ut sig som dess utöfvare. Jag fick af nåd och deltagande min syssla och är nu pressombudsman med lön på stat, tillräckligt stor att afbetala mina skulder och skaffa smör på brödet till mig och min familj.

»Jag har i kväll varit på teatern, — högt uppe på tredje raden för att se men ej synas. Jag har sett ett af mina egna stycken från min tidigare period, och jag är upprörd, trots att jag aldrig mera

skulle bli det. Därför tager jag till pennen än en gång och skrifver ner något i stället för mitt vanliga arbete: att stryka.

»Det sker kanske äfven därför att jag känner mig skyldig mina och litteraturens vänner en förklaring — om också sen —; men kanske mest för att det lättar mig för ögonblicket och skaffar min bitterhet luft. Ty jag känner tyvärr ännu den forne diktaren spöka inom mig, fast jag redan för ett år sedan ceremonielt och högtidligt för alltid graflade honom med hans lilla rykte och stora fåfänga.

»Det var den tiden tidningarna offentliggjorde skalden Fontelii ansökan om en ledig pressombudsmanstjänst i Helsingfors.

»Att svika sin fana straffades förr med döden, att svika framåtskridandets heliga anda belönas numera med en statstjänst, lefvebröd på gamla dagar och — det märkligaste — så godt som tillfredsställd plikt-känsla. Jag hade valet fritt mellan revolven och tjänsten, mellan min familjs

totala ruin och dess utkomst, mellan mina vänners förbannelser på själfmördarens mull, som åsamkat dem stora borgesutbetalningar, och deras förakt. Jag höll mina tankars våg i min rättkänslas hand under ett helt år, jag vägde dag och natt, jag blef grå och förlorade min hälsa — och jag valde det senare!

»Jag vill icke skryta med mina själsstrider, jag är icke skyldig räkenskap för dem hvarken mina vänner eller min familj. Men lifvet är skaparens ironi, — det är hvad jag lärt.

»Jag minns notisen om min ansökan så länge jag lefver. Den var så dräpande lakonisk, utan alla reflexioner. Alldeles lika stiliserad som notiserna fordom om ett nytt arbete af mig eller om någon min framgång:

»'Skalden Arvid Oscar Fontelius' — de fyra orden kursiverade — 'har ansökt om den lediga pressombudsmanstjänsten i Helsingfors.' Ingenting annat. Men det var att läsa notisen om sitt eget dödsfall och ej kunna dementera det.

»Att bli pressombudsman i våra dagars Finland är ingenting ovanligt. Men att bli det med ett diktarrykte — jag vill icke tala om hjärta...!

»Nå, ja! — Jag hade tidigare samlat resterna af min diktarstolthet, klädt mig i frack och gjort ceremoniela afskedsbesök hos mina gynnare och vänner. Hos de förra var min hustru med. Det var formfulländadt, höfligt, kanske gentlemannamässigt. Jag har alltid haft den fåfängan att spela eller vara gentleman, och det har hämnat sig. Ty jag hade bara gentlemanshjärtat, men icke råd nog, icke talang nog, icke kraft, kanske icke heller intelligens. Jag blef en brottsling — ytligt taget — och så taga ju alla det helst.

»När jag allvarligt och nästan rörd som slut på besöken tryckte mina vänners händer till afsked, frågade de alla:

»'Hvad skall det betyda? Hvart skall du fara?'

»'Ingenstans. Jag har bara måst ansöka om en censorsplats, och jag tänker det nu är slut med vårt umgänge.'

»Det fanns ingen som tog mina ord på allvar. Den frisinnade publicisten och författaren pressombudsman — omöjligt! Alla visste nog att litteraturen i Finland föder sin utöfvare illa, men ingen visste eller ville veta att det finns något som heter sångarlön. Den gamla fabeln om syrsan och myran föll dem ej in. Men jag kände den, jag — jag hade sjungit bort min skördetid! — Och nu kom hösten!

»En af mina vänner, som tyckte om att smickra, sade storskrattande:

»'Det var genialt! Ett utmärkt exempel på huru vi sörja för våra diktare!'

»Därpå räckte han mig handen till farväl.

»Dagen efter mina afskedsbesök fanns min ansökan som notis i tidningarna, och om ett par veckor hade jag fått platsen. Icke utan förödmjukelser. Men det var förödmjukelser, som jag led lättare, emedan de kommo från mina fiender. Mina tidigare erfarenheter i pressen och hos förläggarna, som ju voro mina bundsförvandter och som jag hade rätt att begära något af, emedan jag arbetat i deras

intresse hela mitt lif — de erfarenheterna voro långt mera brännande förödmjukelser. De träffade en oskyldig och en som hade rätt.

»Jag gjorde mitt aspirantbesök hos chefen för pressöfverstyrelsen i god tid, förstås. Jag ville åtminstone vara säker på att min förnedrande ansökan ej skulle bli afslagen, då jag en gång riskerade allt för den.

»Chefen tog emot mig med en misstänksam blick, men var höflig. Jag kände sympati för honom; — han hade kanske genomgått något liknande mitt öde.

»När jag framförde mitt ärende, såg han en stund förvånad på mig. Sedan blef han skämtsam, klappade mig nedlåtande på axeln och sade:

»'Hvem skulle ha trott att vi skulle blifva ämbetskamrater!'

»'Mina omständigheter tvinga mig att söka en stadig anställning', sade jag. Jag sväljde ned fortsättningen om att jag förgäfves sökt en sådan i pressen, försökt på alla möjliga gebit, också hos privatpersoner.

»Jag måste likafullt upprepa anledningen till mitt besök tre eller fyra gånger, innan han ville tro mig. Han vädrade under mitt allvar den skämtsamme krönikören, som var ute och letade ämnen till en elak artikel om besättande af pressombudsmanstjänster. Han var mycket försiktig, mycket höflig, mycket korrekt. Om han vetat huru väl jag kunde läsa hans tankar!

»Han harskade sig slutligen:

»'Skulle då verkligen inte tidningspressen i vårt land kunna bereda plats för en af sina gamla arbetare...?'

»'Nej, tyvärr. Den behöfver bara språkpolitici. Bara ungt folk med moderna reporteregenskaper, inte folk med idéer.'

»'Men är det då riktigt sant att ni...?'

»'Herr hofråd — jag har min tjänsteansökan här! Men jag vill gärna genom herr hofrådets tillmötesgående kunna sluta mig till om jag verkligen har någon utsikt att få platsen. Annars... herr hof-

rådet förstår . . . annars riskerar jag allt utan att vinna någonting.'

»Hofrådet såg menande på mig en liten stund, därefter sade han vänligt, nästan farbroderligt erfaret med en anstrykning af bitterhet:

»Ni är ingen ung man längre, men får jag ändå gifva er ett råd? Sök er aldrig in vid presstyrelsen! Det är att afstå från medborgerligt anseende, det är att bli bannlyst midt i den stad, där man måste vistas. Hvarje er yttring af nit i tjänsten eller af energi förskaffar er ett hånfullt utpekande af landets hela press, och opinionen är på dess sida. Hvarje slapphet eller seende genom fingrarna drager öfver er de högsta myndigheternas vrede. Hela er existens är hotad, om ni någon gång följer ert bättre vetande, och en vacker dag tager man er tjänst ifrån er, och ni befinner er igen på gatan, men ni är då en lösgifven ärelös, hvilken suttit i fängelse för ett nesligt brott. Och det är bra att så är, ty äfven jag är fosterlandsvän!'

»Jag såg förvånad upp på den gamle ämbetsmannen, som talade så oförbehållsamt. Han måste ha märkt min förvåning, ty han tillade förklarande:

»Jag säger detta så öppet till er, medan jag känner er ur edra skrifter, och emedan jag som ung känt edra föräldrar. Jag förutsätter nämligen att er ambition är litet för obändig för en syssla i vårt ämbetsverk...'

»Jag har tänkt på allt detta, och jag tackar hofrådet för er vänlighet, men jag har fattat mitt beslut. Jag kan inte annat. Har jag några utsikter? Jag tänkte att möjligtvis mitt namn som skriftställare kunde vara en rekommendation, så till vida som det bevisar min kunskap i att läsa och skriva...?'

»Nej, det är ingen rekommendation — tvärtom! Hvem svarar för att ni med edra kända sympatier icke skall sätta edra förmän i dilemma? Det är jag, som ytterst blir ansvarig för ert intagande...'

»Jag böjde hufvudet. Han hade rätt. Ett ögonblick tänkte jag på att låta mig afstyrkas, men det nästa såg jag min hu-

stru för mig i sin slitna mörka hvardagsklädning, där bekymren talade ur de blänkande vecken, alldeles som ur hennes ansikte. Hon stod och bredde smörgås till barnen, men smöret förslog endast till tvenne, de två andra blefvo utan och gräto afundens bittra tårar. I rummet bredvid stod mitt stora skrifbord, och vid det satt jag timmar och dagar och veckor under fåfång ansträngning att skriva färdig min bok, på hvilken förläggaren redan betalat ut honoraret till två tredjedelar. Min hjärna sved, mina fingrar slöto krampaktigt om pennskaftet, jag skref för lifvet — idel oduglig smörja — idel oduglig smörja! Min själfkritig vändades, men jag skref för mitt lif, för min hustrus och mina barns lif, och då fick konstnären vika för familjeförsörjaren. Och jag ryste vid tanken på den dag, då arbetet skulle komma ut i tryck. Jag ryste för människornas omdöme och för tidningarnas. Ty jag var ju hemfallen åt konstnärens hårda öde, att vara en person, på hvilken alla ha fordringar, dem han aldrig själf underskrifvit, men som likafullt äga gil-

tighet. Jag hade varit en af de lofvande, oakadt jag aldrig i lifvet afgifvit något annat löfte än det nödtvungna till min hustru att älska henne i nöd och lust. Löften äro min fasa. Lifvet är skaparens största ironi.

»Jag blef mjuk under inflytelsen af min egen inbillning, icke seg utan mjuk. Jag sjönk ihop inom mig, kände mig som en straffad skolpojke och föll ända därhän, att jag bad, *bad* om att bli antagen till tjänsten, som skulle förnedra mig. Samtidigt svek jag min stora princip om löften, och jag lofvade att aldrig sätta mitt chefskap illa emellan.

»Så fick jag tjänsten.

»Sedan dess är mitt lif enstöringens — den landsförvistes lif midt i sin egen hemstad. Jag hade drömt om en annan ärofullare förvisning, ett matyrskap för konsten och idéerna, därvid känslan att lida för en rättvis sak skulle gifva mig stolthet och styrka att hålla ut. Ödet ville annorlunda, och det gjorde mig till sin narr.

»Jag går nu å ämbetets vägnar granskande och slopande igenom likadana af dold harm öfver pressförtrycket darande artiklar, som jag fordom skref själf. Men jag läser dem med den erfarne publicistens och stilistens ögon och icke ens den finaste hänsyftning undgår mig. I början kände jag lust att hämnas mina oförrätter på allt frisinne, som fanns i världen, och aldrig hade väl en strängare färla svängts öfver en tidning än min. Jag gladdde mig illvilligt åt att med ett par väl valda ändringar totalt förvränga en menings innehåll, eller att helt och hållet stryka den, när jag fann den stämma illa med reglementet. Men det ledde snart till trakasserier och rättgångar, mitt första tjänstenit öfvergaf mig, och i dag är jag en maskin — en intelligent maskin, som en ämbetsman bör vara.

»Mina gamla vänner och jag gå förbi hvarandra på gatan utan att hälsa. Jag hade gjort mina afskedsvisiter, jag var utstruken ur deras krets, jag var bortflyttad, död, begrafven! Men ingen lade

en krans på min graf, ingen deltog i lik-tåget, och ingen önskade att fosterjorden skulle hvila lätt på mitt stoft!

»Det enda af mig, som ännu lefver, är mina arbeten. Vid tiden för min dekadens fingo de plötsligen ökadt lif. Förläggarna spekulerade i min sorgliga ryktbarhet, jag såg mitt porträtt i bok-handelsfönstern, och teatrarna togo upp mina längesedan nedlagda stycken. Af dem ha två hållit sig uppe ända tills i dag. Jag är populärare än någonsin, ty jag är död.

»Hemma, det vill säga i min graf, har jag det godt. Jag har aldrig varit van vid öfverflöd, aldrig vid regelbundna inkomster, därför är det mig ett sällsamt nöje att kunna beräkna morgondagen och möta den med sedlar i plånboken. Det ringa mekaniska arbetet bekommer mig väl, sedan jag slutat tänka på hämnd. Mina bittra tankar lägga sig sakta till ro, de ena efter de andra, jag vänjer mig vid att vara lefvande begrafven och börjar finna mig i att spela ödets narr i stället för dess hjälteroll. Lifvet försvinner mer

och mer för mig, min intelligens är jämt så mycket vaken, som den måste, men min hustru har i går köpt sig en ny vinterkostym och jag den första päls jag bär i lifvet. Barnen bli allt friskare och frodigare, och jag har råd att sätta den äldsta pojken i stadens förnämsta skola från och med nästa år.

»När jag lugnt tänker öfver mitt lif, resignerar jag. Det är ju på sätt och vis bättre att dö sålunda lefvande och långsamt under en älskad makas och barns välsignelser, än att plötsligt sluta på ett dårhus under deras rop på bröd och vännernas förbannelser för den borgen de iklädt sig.

»Det är endast när jag kommer i direkt beröring med mitt lefvande jag, som jag ser hela tillvaron hänle åt mig midt upp i ansiktet. Hvad skulle jag på teatern att göra? Min plats är grafven — hemmet! Den offentliga personen tog ju ett ceremonielt afsked af lifvet redan för ett år sedan.

»Och likafullt sitter jag här efter teatern och påminner mig en vers af

Carl Snoilsky, som utgör en ironisk devis på hela mitt lif. Den säger alltsammans utmärkt — bakvändt. Och heter: sångarlön.»

“Då anar du först, hvad världen ej vet,
Det mått af bäfvande salighet,
Som fyller ett sångarhjärta,
Då det i en obevakad stund,
Ser gå i ax på främmande grund,
Sin sådd af glädje och smärta!!“

PEST.

ETT SAMTAL PÅ JÄRNVÄGEN.

1838

THE GREAT WESTERN

På blyttåget mellan Frankfurt am Main och Berlin hade vi suttit knä mot knä i den stora salongsvagnen utan att byta ett ord under den första halftimmen. Vi voro fyra välklädda herrar och hade hvar sin tidning, som höll oss sällskap. Men när vi läst ut dem, tog den tyska medelsamheten ut sin rätt: Herr A. gjorde en halfhög anmärkning till hr B., hr C. log gillande, samtalet kom i gång och jag, hr D., drogs också in i det.

Det blef naturligtvis tal om koleran. När vi yttrat oss om den sade hr A., en välmående man med bankirutseende:

»Ni talar om koleran, mina herrar, men ha ni någonsin varit ute för den?»

»Nej Gud ske lof!»

»Men det har jag. Själftva sjukdomen är inte det allra värsta. Sjukdom som sjukdom, död som död. Vi skola ju alla en gång dö, vet jag. Nej, det värsta med den sjukan är att man inte får dö i fred, än mindre ligga sjuk i fred. Ni skulle bara sett den uppståndelse jag framkallade i fjol höstas, när jag kom från Hamburg med min dotter till en stor Schweizisk kurort och lade mig sjuk där! Det är en hel modern kulturbild mina herrar.»

»Fick ni koleran i Schweiz? Den nådde ju inte dit i fjol, åtminstone inte officielt.»

»Det var bara ett så kalladt falskt sporadiskt fall, och det falska sporadiska fallet var just mitt. Jag var utledsen vid bacillerna och försiktigheten i Hamburg, därför reste jag till Schweiz med min dotter, som behöfde bergsluft, och jag trodde vi där skulle vara säkra för de små kommadjuren. Innan de klättrade uppför Graubündens gletscher, skulle de allt bryta benen af sig, antog jag.»

»Så skulle man tycka. Men i alla fall...?»

»Jag tror jag måste gå i ordning med händelserna, för att ni ska fatta min ställning.»

»Ja, gör det!»

»Jo, det var i september i fjol, just när koleran började gå som allra värst i Hamburg. I gården bredvid oss inträffade det första fallet i midten af månaden, och då tyckte jag att jag kunde resa bort på en tid, särdeles som jag inte tagit mig någon ledighet under hela sommaren. Affärerna lågo också en smula nere under det allmänna belägringstillståndet, och kontorspersonalen hade alls inte så mycket att göra att min arbetskraft var absolut nödvändig. Jag säger detta för att öfvertyga er om att jag inte var rädd, ty det var jag inte. Jag äcklades bara af den öfver allt rådande karbollukten, åt den kokta födan och den kokta drycken, som jag nu under snart en månad ansett mig tvungen att uteslutande förtära. Som god medborgare var det förstås min plikt att visa ett godt,

hygieniskt exempel. Det kom alls inte i fråga ens att dricka ett ärligt glas öl ute på restaurationerna. Läkaren ansåg det vara oförsiktigt. Gammalt, välkorkadt vin, drucket hemma ur glas, som nyss diskats i kokhett vatten, det var den enda, absolut säkra drycken. Gammalt vin är ju godt nog, men när man är van vid att dricka öl fritt och så mycket man behagar, står man inte ut med vindiet i längden. Åtminstone inte jag. Jag blef orolig och nervös af hela den förfärliga aktsamheten, jag vädrade ofrivilligt baciller öfver allt och skulle slutat som hypokonder, om jag inte rest bort.»

»Det kan jag godt förstå. Ja, det måtte ändå ha varit ganska hemskt att lefva i Hamburg i fjol höstas!»

»Ånej, inte så värst. Man vänjer sig vid allt. I början tog man sig ganska nära af koleran, i synnerhet när den fick så stark fart, men snart blefvo försiktighetsmått en vana. Att folk dör i en så stor stad är man gunås van vid, och epidemien blef alldeles inte panik i fjol, — det håller jag hamburgarna räkning för.»

»Men det stupade ju folk på gatorna? Och i sjukhusen såg det allt förfärligt ut...»

»Ja visst, det var ingenting att skämta med, men det händer också i hvardagslag att folk stupar i slag på gatan, och i sjukhusen är det visst aldrig riktigt gemytligt...»

»Mycket troligt! Men hur var det med... förlåt att jag afbryter! — Huru var det med uppståndelsen ni ställde till i Schweiz?»

»Jo, det är en mycket lärorik historie, som borde komma i tidningarna, så att folk aktade sig att göra som jag. Borta bra, men hemma bäst, — i synnerhet under koleratider! Jag hade redan långt tidigare sändt min dotter till släktingar i Frankfurt och tog henne nu med mig på vägen till Schweiz. Håhå ja, nog gissade jag att vi stackars hamburgare den tiden inte skulle vara välkomna någonstans. I Berlin vågade man knappast tala i telefon med oss för att inte bli smittade. I Frankfurt tog man nog så höfligt och aktningsfullt emot mig i den

bekanta familjen, där min dotter bodde, men jag tyckte att vördnaden var liksom lite öfverdrifven. De kära släktningarna höllo sig med högtidliga miner på ett alldeles för respektfullt afstånd från mig, och när jag kysste min dotter, som jag inte sett på nära en månad, skrekode till helt uppskrämda allihop. Då först gick det upp för mig att jag var en samhällsvådlig person, som var lyst i bann likt hela min hemstad. Det hjälpte inte att protestera och förklara deras fruktan öfverdrifven; de hade Koch och hela vetenskapen med allt dess anhang på sin sida. Redan innan jag gick bort, stack den förbannade karbollukten mig i näsan, — man hade begynt desinficiera rummen ännu medan jag var där!»

»Hm . . .!»

»Det var ju mycket klokt och rätt, alldeles i sin ordning, — men jag kan försäkra herrarna att man inte känner sig riktigt väl till mods af att bli mottagen med karbol och lysol och allt hvad det heter, alldeles som ett slags påhängsen ohyra. Och det hvart man än kom,

om de bara visste att man kom från Hamburg! Jag blef så van vid det bemötandet under de tre dagar jag uppehöll mig i Frankfurt, att jag, om jag händelsevis undgick desinficering på något ställe, kände mitt bacilltunga samvete påbjuda mig att förorda en sådan, åtminstone efteråt på min rygg. Ty man vill ju ogärna ha några tusen lif på sitt samvete, i synnerhet när det gäller landsmän och goda bekanta.»

»Ja, det förstås.»

»Men när jag under dessa tre dagars frivilliga karaktän i Frankfurt supit in nog karboldoft och blifvit nog skydd, tyckte jag mig också vara tillräckligt desinficerad och beslöt att hädanefter icke mera vara hemma från Hamburg, — ni förstår!»

»Nej, inte riktigt. — Hvad tog ni er till?»

»Jo, jag kan försäkra er att jag inte var den enda hamburgaren, som senaste höst gjorde sig skyldig till ett helt litet bedrägeri för att bli behandlad som människa på sina resor.»

»Ah, ni uppgaf en annan hemort helt enkelt?»

»Just så! Jag hade nog af karbolen och de respektfulla blickarna. Jag ville inte längre gå med döden i bakfickan och trycka lysoldoftande händer. Jag ville vara en fri medborgare igen. Jag hade, som sagdt, underkastat mig tre dagars frivillig karantän i Frankfurt, jag ansåg mig fullkomligt fri all kolerasmitta efter den inte redan yttrat sig, och beslöt att under resten af min resa uppgifva Frankfurt som min hemort. Det kan ni väl förstå och förlåta, mina herrar? — Hva' sa'?»

»Mycket väl!»

»Men, ser ni, jag måtte i alla fall ha haft några vilsekomna, uthungrade kommadjur på mig, ty jag hade knappast varit två dagar i Schweiz, innan jag kände knip i magen och beredde mig på det allra värsta, naturligtvis.»

»Det var tusan!»

»Jag hade inte riktigt godt samvete, ser ni, vetenskapen var emot mig, jag tänkte på alla de hundrade främmande

lif jag kanske utsatte för fara genom att tåga med saken, och så sände jag bud på en ung läkare.»

»Och det var verkligen kolera?»

»Vänta, så får ni höra! Det kommer sedan. Jo, när den unge läkaren lyssnat till min berättelse om mitt onda, såg han betänksam ut och började genast förhöra mig om min senaste vistelseort. Det var icke nog med Frankfurt, han ville veta om jag varit i Hamburg, bara på en affärsresa till exempel. Och i min naiva sanningskärlek, för det allmänna bästas skull, var jag enfaldig nog att medgifva att jag varit där för en tid sedan. Min dotter stod bredvid min bädd och så godt som tvingade mig därtill. Hon skulle helt säkert annars omtalat hela sammanhanget, det insåg jag, ty den unge läkaren tog på sig minen af en mycket sträng domare, och det imponerar alltid på fruntimren. Nå, allt nog — när jag medgifvit att jag varit i Hamburg, bleknade den myndige domaren en smula — af ansvar, kan jag tänka mig! — Men i mina ögon såg det ut som om han själf

helt plötsligt fått mycket ondt någonstans. Han stammade och betedde sig som om han alldeles tappat koncepterna. — Men min olyckliga dotter sprang förskräckt rakt på honom och ropade så det kunde höras kring hela hotellet: — Herre Gud! Det är väl inte koleran!? Läkaren samlade sig och sade att han inte kunde säga det säkert, men det såg högst misstänkligt ut. I samma ögonblick tänkte städerskan, som händelsevis varit inne i rummet, obemärkt smyga sig sin väg. Det observerade jag genast och bad läkaren hindra henne att löpa omkring med några förhastade rykten. Men det var redan för sent, städerskans kjo-fällor försvunno i dörrspringan utåt korridoren, och i rummet stod läkaren ensam och handfallen kvar framför min dotter, som i god tro ställde till en scen af förtviflan. Då blef jag ond och satte mig upp i sängen. Jag frågade den handfallne unge herrn om koleran — ifall det var kolera — behandlades rätt sålunda, d. v. s. genom att ett fruntimmer stod på golvet och grät medan läkaren lät

betjeningen springa ut och ställa till allarm. Läkaren var artig nog att medgifva att det inte hörde till behandlingen. Jag bad honom då framför allt hindra städerskan att slå allarm med koleran, ty det var alldeles visst att hon sprungit ut för att genast sätta den stora nybeten i omlopp. Jag sade att vi måste betänka den skada dylika förhastade rykten kunde göra hela kurorten, om de framkallade panik och jagade gästerna härifrån under bästa höstsäsongen.»

»Det var att vara kallblodig åtminstone!»

»Ja, jag glömde hela min hemska sjukdom för förargelsen. Läkaren insåg att jag hade rätt, lydde mig och gick. Och så fick jag ett osökt tillfälle att läxa upp min dotter. Jag frågade om hon trodde vi voro millionärer, som hade råd att skrika ut koleran vid en af Schweiz' förnämsta kurorter. Om hon ansåg mitt tillstånd redan nu så uselt, att jag borde öfverantwardas åt myndigheterna, som alls inte voro beredda på att mottaga mig. Om hon trodde att jag blef bättre

af att ligga i någon kall sjukbarack i stället för i hyggliga rum, eller om hon tyckte jag såg ut som ett lik nu redan. Jag fick bara tårar till svar. Det var hjärtlösa frågor, jag vet det, men jag var ursinnig. Och att jag alldeles riktigt förutsett mitt öde bevisar det, som sedan hände mig. Om tio minuter kom läkaren tillbaka med hotellvärden. Den senare stannade i dörren, vred sina händer och var alldeles afsigkommen af skräck och tillintetgjord af tusen oförutsedda bekymmer. Jag ropade till honom att komma in, att det alls inte var så farligt med mitt tillstånd, att jag kunde stiga upp om så fordrades och att doktorn gjort en förhastad diagnos. Men han vågade icke komma in, utan svarade förebrående att jag förstört hans bästa säsong, att jag åsamkat honom en förlust på 50,000 francs och att jag bort haft vettet att hålla mig ifrån stora kurorter, när jag kom från koleran och från Hamburg. — Således hade det redan kommit ut att jag hade koleran och kom från Hamburg? — Naturligtvis, betjäningen håller inte inne

med sådana saker! Städerskan hade genast sagt upp sig, och värden väntade att den öfriga betjäningen skulle göra likaså. Ja, hvad återstod oss då annat, än att låta sjukdomen ha sin gång? Därvid blef det, och värden gick sin väg i ett så tydligt visadt, ohöfligt vredresmod, att en annan sjuk gäst skulle rört upp himmel och jord för det bemötandet på ett första klassens hotell, men jag fick vara glad åt att inte genast bli kastad på porten, ty jag låg bara för döden i kolera, jag! Nå ja, det blef naturligtvis grundlig desinficering, min dotter ville inte lämna mig, men läkaren och jag tvungo henne till det, och så fick jag litet medicin och några timmars ro. Medan jag halfslumrade, hörde jag att det var ett förfärligt fjäsk och springande i det stora huset, och jag räknade ut att det var gästerna, som lämnade hotellet.»

»Nå, förhöll det sig verkligen så?»

»Det fick jag veta först flere dagar efteråt. På ett mindre behagligt sätt. Tills vidare låg jag och dāsade, halft förargad allt ännu. — Mina plågor voro

icke mycket svåra, och jag blef allt säkrare på att läkaren bara sett kolera-spöken. Redan min första förargelse hade alldeles jagat bort min fruktan; jag är viss på att jag var den enda förnuftiga i hela hotellet den kvällen. Men när natten kom, kom också läkaren och meddelade mig att jag litet senare i tysthet måste föras till koleralasarettet, så att det intet vidare uppseende skulle väcka. Min dotter var bragt i en god familj, och för henne behöfde jag inte oroa mig. Jag försökte en svag protest mot att på detta vis viljelöst bli bortförd midt i natten, men det var för döfva öron. Läkaren talade förnuftigt om plikt, o. s. v., och så gaf jag med mig, sedan han försäkrat att jag skulle få det bättre där, dit jag flyttades.»

»Alltså en fullständig enlevering!»

»Kalla det hvad ni vill — mindre treffligt var det! Tänk bara att med dödsdomen för ögonen lyftas på bår och föras ut midt i natten på en vildt främmande ort! Jag lyckades ändå hålla modet uppe, ty jag ville inte tro på hela koleran.

Jag bars utför trapporna, sköts in i en likvagn, som för smittfarans skull fick tjänstgöra som sjukvagn, och med läkaren bredvid mig åkte jag en kvarts timmes tid, innan jag bars ur vagnen igen. Jag sattes ned i ett unket lasaretrum med tre bäddar och en svagt lysande lampa i taket. Alldeles som i en spännande rövvarroman! Sedan fick jag morfin och somnade bort från hela äfventyret. Jag sof min natt i ro och vaknade ganska frisk när det redan var ljusst. En barmhärtighetssystemer satt inte långt från min bädd och tummade sitt radband. Katolikerna äro alltid framme när det gäller att vara med om ett själatåg. Längre fram på morgonen kom läkaren och tycktes mindre glad öfver att finna mig vid lif, ty att jag var kry bevisade bara att han gjort onödigt väsen och falsk diagnos.»

»Och så slapp ni fri?»

»Ånej, inte så snart! — Men nu ska ni inte tro, mina herrar, att jag beklagar mig öfver behandlingen, tvärt om, — den var rätt god. Inte heller beklagar

jag mig öfver att jag togs i beslag, det är ju hvarje förnuftig medborgares plikt att för samhällets skull underkasta sig dylika obehag. Nej, jag beklagar mig bara öfver min förbannade otur att jag skulle vara hemma just ifrån Hamburg, när jag fick ondt i magen. Annars hade hela mitt illamående blifvit en privatsak. Ty kolerabacillerna sutto inte i mina inälfvor, de sutto bara i mitt samvete, de gökarna! Det hade läkaren om två dagar konstaterat. Men då var det redan för sent. Hotellet var så godt som utrymdt. Medan jag låg misstänkt i lasarettet, ställde gäster och betjäning till en massutvandring från kurorten. Det förvånade mig inte. Hvem ville väl frivilligt stanna kvar i omgifningar, dit koleran importerats direkte från Hamburg? Jag tillstår att jag hade gjort som de. Redan den andra dagen steg jag upp och fick på den tredje tillåtelse att röra mig fritt bäst jag behagade. Min dotter kom och hämtade mig alldeles uppgifven af ledsnad. Den stackars flickan hade blifvit skydd som ett skade-

djur öfverallt, och den goda familjen, som härbergerat henne, vågade ej tillåta henne att komma i sällskap med sig, icke ens vid måltiderna. Hon hade också haft ett par dygns rumarrest på sitt håll, ty gick hon ut blef hon förföljd af folks skrämde blickar. Genom att jag blef bättre för hvarje timme hölls hennes mod uppe. Annars hade hon dukat under, så svag och nedslagen som hon var.»

»Och därvid blef då hela saken?»

»Ånej, tyvärr. Det kom efterräkningar i mängd. Först fick jag betala läkaren ett hyggligt arvode för att han inte likbrände mig på fläcken och räddade kurorten. Sedan kom hotellvärden med en räkning, så oförskämd, att jag aldrig i mina da'r sett motstycket. När jag vägrade att betala den, log han slugt och försäkrade att hans förlust genom mig var väl tio gånger större än min räkning. Men när jag ändå ej tog skäl, hotade han mig kort och godt med process för att jag uppgifvit falsk hemort! Den förbannade karlen hade, Gud vet huru, per

telegraf tagit reda på min person, och där stod jag nu!

»Min lilla, tre dagar långa fängelse-tid i det unkna lasaretrummet kostade mig... Å, jag blir alltid rasande, när jag tänker på det! Den kostade mig lika mycket som ett halft års vistelse i Italien och mera än ett helt år kostar mig hemma! Seså, nu ska vi tala om någonting annat.»

6000070378

Göteborgs universitetsbibliotek

